

Prejavy krízy vo výsledkoch hospodárenia inštitucionálnych sektorov ekonomiky SR v roku 2009

Viera Hajnovičová¹

Článok bol vypracovaný v rámci projektu VEGA č. 2/0213/09: Dlhodobé faktory ovplyvňujúce konvergenciu ekonomiky Slovenska k úrovni vyspelých krajín EÚ.

Doba riešenia projektu : 01/2009-12/2012

Úvod

V práci sme sa zamerali na hlbšiu analýzu vývoja ekonomiky a hospodárenia inštitucionálnych sektorov v období prehlbujúcej sa ekonomickej krízy v SR, t.j. predovšetkým v roku 2009 z pohľadu predchádzajúcich rokov. Analýza sa opiera o údaje Systému národných účtov (SNÚ) SR, ktoré zverejňuje Eurostat vo svojej databáze. Cieľom analýzy je ukázať, ako reagovala ekonomika SR a jednotlivé sektory na krízu. Kríza sa na Slovensku začala prejavovať v druhom polroku roku 2008, ale jej závažnejšie prejavy spadajú do roku 2009. Jej prekonanie/pokračovanie v roku 2010 nie je predmetom analýzy.

Na podklade údajov SNÚ SR boli skonštruované aj dve matice sociálneho účtovníctva (SAM) za rok 2005 a 2009 na agregátnej úrovni, ktoré sme v závere práce využili na porovnanie zmien v štruktúre ekonomiky medzi obdobím 2005 a 2009 a na simulovanie hospodárskych politík.

¹ Ing. Viera Hajnovičová
Prognostický ústav SAV, Šancová 56, 811 05 Bratislava

Práca je rozdelená do štyroch kapitol. V prvej kapitole sa venujeme analýze vývoja ekonomiky v roku 2009 z pohľadu vývoja hrubého domáceho produktu (HDP) a jeho komponentov. Dokumentujeme v nej, ako sa šok z vonkajšieho prostredia prejavil na vývoji slovenskej ekonomiky ako celku. V druhej kapitole hodnotíme vývoj nezamestnanosti v SR a v regiónoch SR z pohľadu dvoch štatistík. Ukazujeme v nej, ako sa recesia u nás a v zahraničí premietla do nezamestnanosti na Slovensku.

Tretia kapitola analyzuje hospodárenie jednotlivých inštitucionálnych sektorov ekonomiky (sektora finančných korporácií, nefinančných korporácií, verejnej správy, domácností a sektora zahraničia), v ktorých sa premietol dopad hospodárskej krízy v roku 2009, ako aj opatrenia zamerané na zmiernenie hospodárskej krízy. Ukazujeme v nej podobnosť aj rozdielnosť reakcií jednotlivých sektorov na krízu a poukazujeme na špecifickú úlohu, ktorú zohral sektor vlády.

Vo štvrtej kapitole sme ilustrovali a analyzovali na dvoch SAM maticiaciach dopady hospodárskych politík vlády na jednotlivé účty zobrazené v SAM.

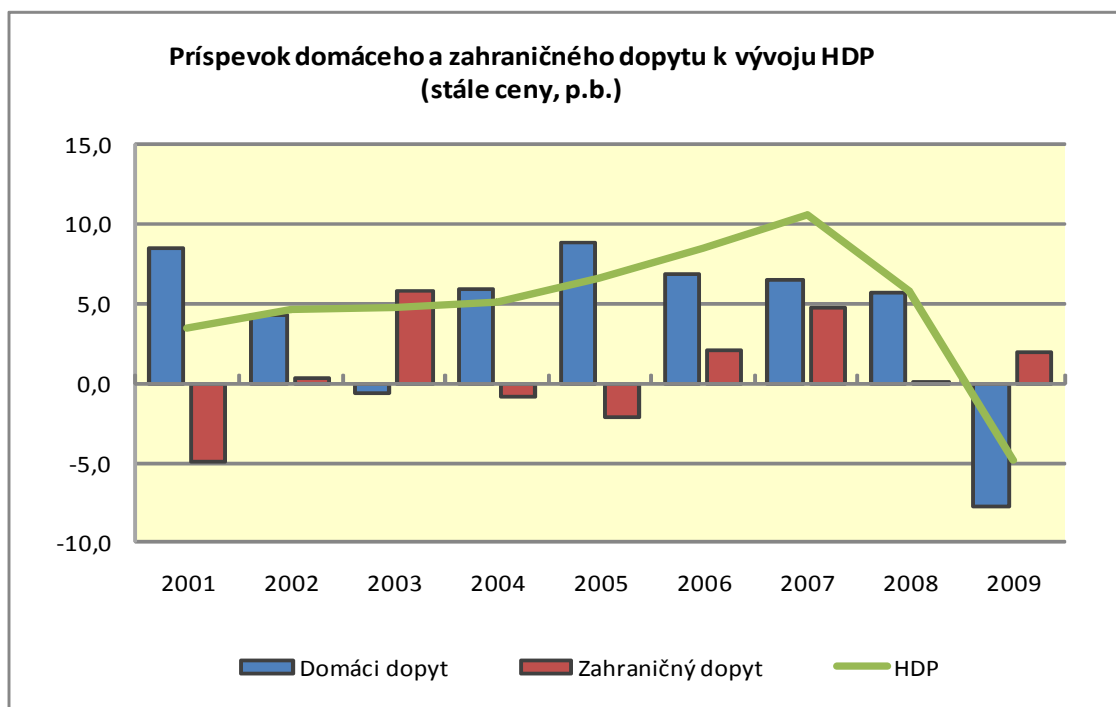
Záver práce prináša súhrn najdôležitejších poznatkov z analýzy.

1. Vývoj ekonomiky SR v roku 2009

Vývoj ekonomiky v roku 2009 posudzujeme na údajoch o HDP a jeho komponentoch v časovom rade 2000-2009 vyjadrených v stálych cenách vypočítaných reťazením objemov k referenčnému roku 2000.

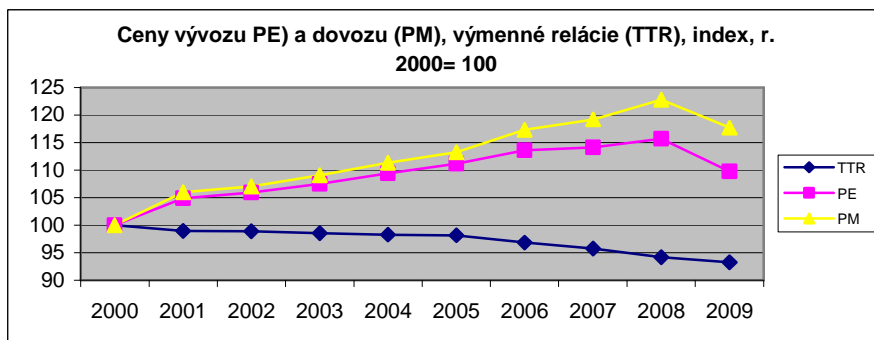
Zhoršovanie ekonomickej situácie v SR bolo zaznamenané už v priebehu roka 2008, ktoré sa prejavilo spomaľovaním medziročného rastu v jednotlivých štvrťrokoch až na 1,2 % vo 4. štvrťroku 2008. Pričom rok predtým ekonomika ešte akcelerovala medziročne o viac ako 10,5%, najviac od roku 1989. Prepad ekonomiky sa v priebehu roka 2009 najprv zväčšoval, na viac ako -5%, a až vo 4. štvrťroku sa – aj ako prejav bazického efektu – zmiernil na -3,9%. Celkove v roku 2009 HDP v SR klesol o -4,8% (graf 1.1a,b).

Graf 1.7

V domácom dopyte sa prejavila kríza najvýraznejšie v znížení investičných aktivít, keď tvorba hrubého fixného kapitálu sa znížila oproti roku 2008 o -19,9%. Konečná spotreba domácností, ktorá ešte v roku 2008 rástla 6%, prestala rásť v dôsledku určitých obáv a neistoty o budúci vývoji ekonomiky, a tiež v dôsledku rastu nezamestnanosti. Konečná spotreba verejnej správy spomalila len o 0,6 p.b. oproti predchádzajúcemu roku, keď vzrástla o 5,6%. Spolu domáci dopyt prispel -7,7 p.b. k vývoju HDP, z toho tvorba hrubého fixného kapitálu -5,2 p.b. a zmena stavu zásob -3,6 p.b. (graf 1.8).

Graf 1.9

Pohľad na vývoj HDP z dôchodkovej stránky ukazuje, ktoré dôchodky (odmeny zamestnancov, čistý prevádzkový prebytok, spotreba fixného majetku, čisté dane z produkcie) v období poklesu HDP klesali najrýchlejšie. Údaje sú k dispozícii len v bežných cenách. Ako sme už konštatovali pri analýzach minulých období [3], pri rýchlom raste ekonomiky najviac profitovali odmeny kapitálu, pričom odmeny za prácu zaostávali. Príčina tohto vývoja spočíva najmä v tom, že rýchly rast produktivity a ekonomický rast boli ťahané kapitálovo a technologicky náročnými výrobami, pričom rast miezd sa za rastom produktivity oneskoruje. Hospodárska kríza sa v prvom rade prejavila v poklese ziskovosti podnikov nefinančných korporácií. Aj tu hrala úlohu zotrvačnosť miezd. Čistý prevádzkový prebytok v ekonomike klesol v roku 2009 o -16,2 %⁴ a zmiešané dôchodky podnikateľov -2,9%. Hrubé mzdy v ekonomike, ktoré v rokoch 2005-2007 rástli ročne 10%, v roku 2008 rástli už len 7,7%, a v roku 2009 sa ich rast spomalil na 1,4%. Keďže nezamestnanosť postihla najmä osoby s nižšími príjmami, výpadok miezd sa neprejavil v poklese objemu miezd, ale v poklese odvodov príspevkov do Sociálnej poisťovne o -2,9% (sociálne príspevky sa odvádzajú len do určitej výšky príjmov).

Tabuľka 1.4 Tvorba dôchodkov v ekonomike SR v rokoch 2000-2009, bežné ceny (míl. EUR)

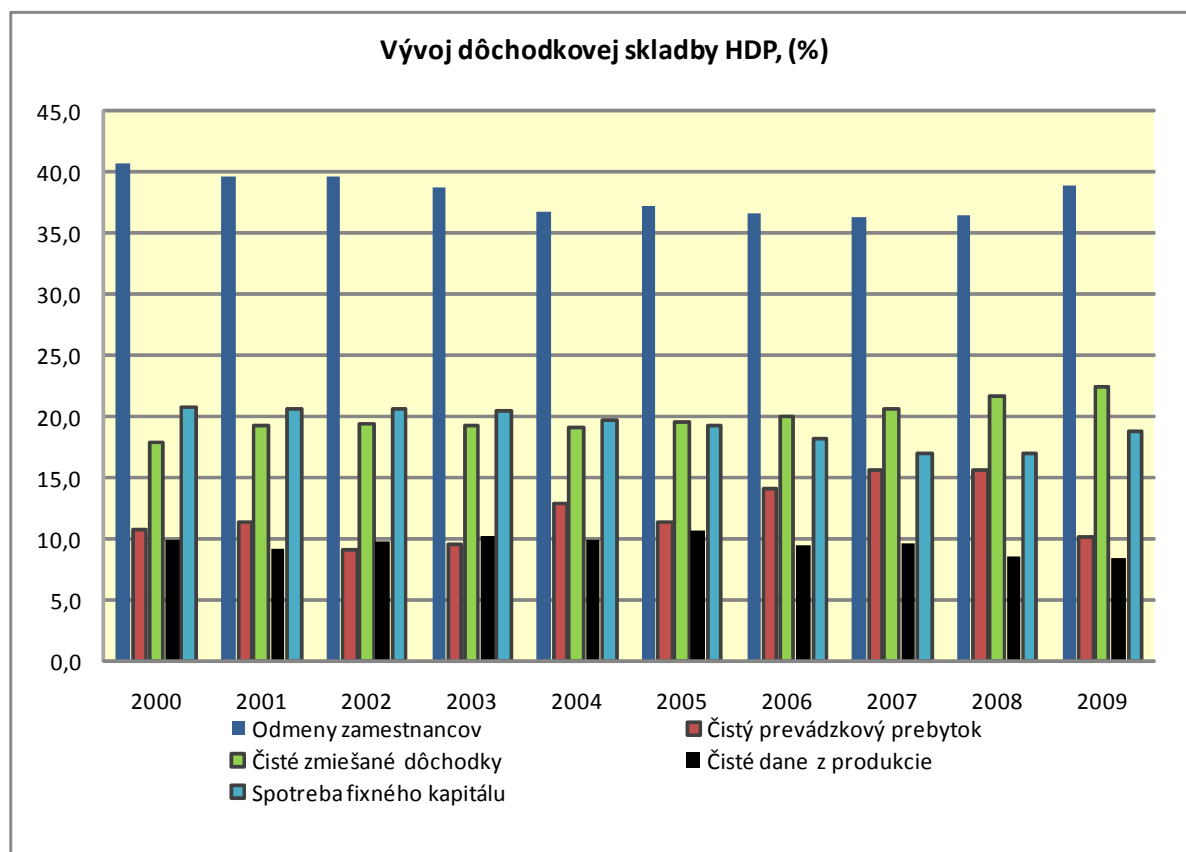
Ukazovateľ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Odmeny zamestnancov	12 696	13 451	14 588	15 760	16 640	18 354	20 221	22 327	24 404	24 500
hrubé mzdy	9 755	10 323	11 158	12 144	12 898	14 269	15 797	17 488	18 828	19 085
príspevky soc. poisťovania	2 941	3 128	3 430	3 616	3 743	4 085	4 424	4 838	5 576	5 415
Čistý prevádzkový prebytok	8 896	10 307	10 979	12 340	15 088	16 153	19 578	22 865	25 464	21 339
čistý prevádzkový prebytok nefinančných korp.	3 354	3 840	3 358	3 921	5 803	5 613	7 826	9 652	10 496	6 391
čistý prevádzkový prebytok finančných korp.	-37	-59	457	566	652	868	706	545	419	815
čisté zmiešané dôchodky	5 579	6 526	7 163	7 853	8 632	9 672	11 046	12 668	14 548	14 133
Čisté dane z produkcie	3 122	3 132	3 633	4 180	4 527	5 298	5 247	5 903	5 759	5 357
Spotreba fixného kapitálu	6 463	6 991	7 608	8 332	8 906	9 509	10 035	10 461	11 381	11 855
Čistý domáci produkt	24 714	26 890	29 200	32 280	36 255	39 805	45 046	51 095	55 627	51 196
Hrubý domáci produkt	31 177	33 881	36 808	40 612	45 161	49 314	55 081	61 556	67 008	63 051

Zdroj: ŠÚSR, revízia sept. 2010

⁴ Čistý prevádzkový prebytok nefinančných korporácií sa znížil až o -39,1%

Uvedený vývoj v roku 2009 znamenal, že podiel odmien zamestnancov ako aj zmiešaných dôchodkov na HDP vzrástol oproti minulým rokom na 38,9%, resp. 22,4%, naopak podiel čistého prevádzkového prebytku klesol na 10,1% (graf 1.9).

Graf 1.9

2. Vývoj nezamestnanosti v roku 2009

Na vývoj nezamestnanosti v roku 2009 pôsobili viaceré faktory, ktoré sú odrazom predovšetkým negatívnych vplyvov svetovej finančnej krízy v zahraničí aj v domácej ekonomike.

Hlavný zdroj rastu počtu nezamestnaných osôb v roku 2009 pochádzal jednak z hromadného prepúšťania zamestnancov v domácich podnikoch a z prítoku osôb, ktoré boli predtým zamestnané v krajinách EÚ [4].

Ako ďalšie faktory zvyšovania počtu nezamestnaných osôb pôsobili najmä pretrvávajúci nesúlad medzi štruktúrou voľných pracovných miest a štruktúrou uchádzačov o zamestnanie, a to najmä v ekonomicky najslabších regiónoch, ukončovanie pracovných pomerov uzavretých na dobu určitú dohodou z organizačných dôvodov, ukončovanie, resp. pozastavenie samostatne zárobkovej činnosti, tiež znižovanie zmennosti, skracovanie pracovného času.

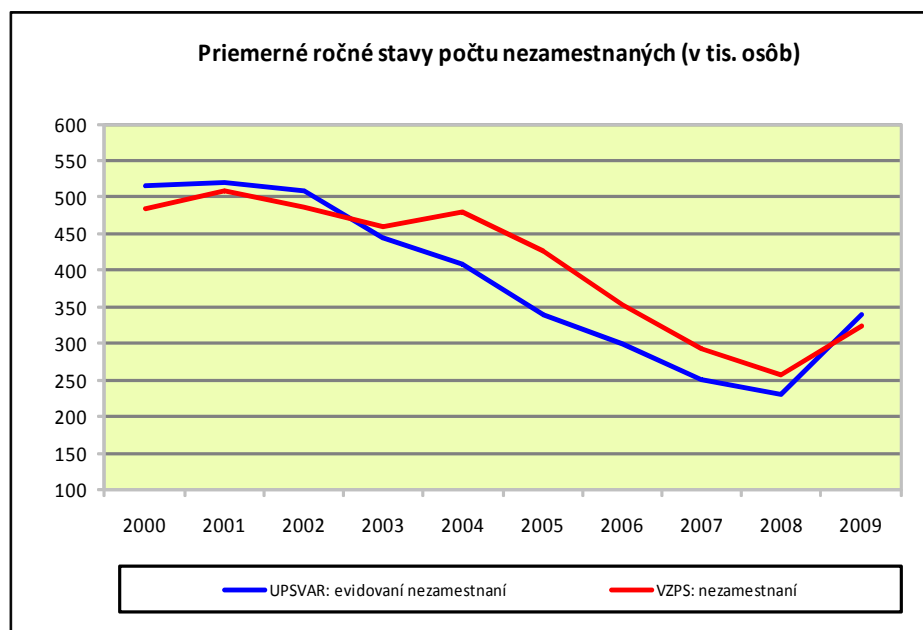
2.1 Nezamestnanosť v SR podľa dvoch štatistík

Vývoj nezamestnanosti v SR charakterizujeme na údajoch o nezamestnaných osobách jednak z výberového zisťovania pracovných síl (VZPS) a jednak na údajoch ÚPSVAR (*evidovaní uchádzači o zamestnanie*), tabuľka 2.1. Vzájomný vývoj týchto ukazovateľov v období 2000-2009 znázorňuje graf 2.1.

Tabuľka 2.1 Nezamestnané osoby, priemerné počty, tis. osôb

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ÚPSVAR: evidovaní nezamestnaní	517	520	510	443	409	340	299	251	230	340
VZPS: nezamestnaní	485	508	487	459	481	427	354	292	258	324

Graf 2.1

Z vývoja za posledných desať rokov sa dá konštatovať, že počet nezamestnaných zistený vo VZPS takmer v celom období (2003 až 2008) prevyšoval počty evidovaných nezamestnaných na úradoch práce. Obrat nastal začiatkom roku 2009, keď počet nezamestnaných vo VZPS bol už nižší ako počet evidovaných nezamestnaných na úradoch práce. Keď sa pozrieme ďalej do minulosti, podobná skutočnosť bola už evidovaná aj okolo rokov 1998-2002. V období, keď rástla nezamestnanosť v SR, údaje z úradov práce prevyšovali údaje z VZPS. V období, keď nezamestnanosť začala klesať (od roku 2003), údaje o počte nezamestnaných z VZPS boli vyššie ako údaje z úradov práce. Obrat nastáva znovu v období rastu nezamestnanosti, t.j. v roku 2009.

Rozdiel vo vývoji dvoch ukazovateľov (ak sa odhliadne od metodických rozdielov) sa dá čiastočne vysvetliť tým, že v čase krízy, keď rastie nezamestnanosť a ekonomická situácia v domácnostiach sa zhoršuje, na úrady práce prichádzajú aj osoby, ktoré boli predtým neaktívne (napr. ženy v domácnosti), s cieľom využiť daný sociálny systém. Tieto osoby nie sú vo VZPS zrejme podchytené, pretože ide väčšinou o osoby z veľmi chudobných domácností. A naopak v čase prosperity niektoré osoby, ktoré sa identifikujú vo VZPS ako nezamestnané, nemusia využívať úrady práce na registráciu a aktívne si hľadajú prácu, či už doma alebo v zahraničí.

Tieto rozdiely v počte nezamestnaných sú výraznejšie, keď sa pozrieme na vývoj v posledných štvrtrokov sledovaného obdobia (tabuľka 2.2).

Ukazovatele o počte nezamestnaných osôb z VZPS a ÚPSVAR sa líšia aj v metodickom vymedzení, čo sa ukázalo najmä na vývoji vo štvrtrokoch 2008-2009. Do počtu nezamestnaných podľa metodiky VZPS nie sú zahrnuté osoby, ktoré v sledovanom týždni pracovali aspoň jednu hodinu, t.j. nie sú tam započítané osoby, ktoré sa zúčastnili na aktivačných prácach, ktorých počet narástol najmä v roku 2008 a 2009.

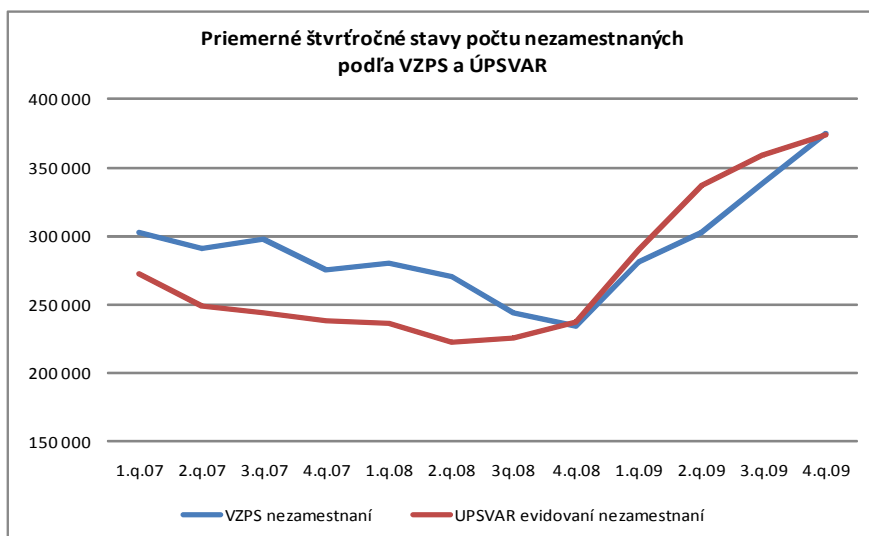
Tabuľka 2.2 Nezamestnané osoby podľa VZPS a podľa ÚPSVAR vo štvrtrokoch, počty osôb

	1.q.07	2.q.07	3.q.07	4.q.07	1.q.08	2.q.08	3.q.08	4.q.08	1.q.09	2.q.09	3.q.09	4.q.09
VZPS nezamestnaní	303 045	291 196	297 889	275 276	280 519	270 807	244 064	234 440	280 992	302 148	338 982	374 619
ÚPSVAR evidovaní nezamestnaní	272 334	249 010	244 373	238 036	236 338	222 814	225 255	237 327	290 279	337 067	359 641	373 983
rozdiel (VZPS mínus ÚPSVAR)	30 711	42 186	53 516	37 240	44 181	47 993	18 809	-2 887	-9 287	-34 919	-20 659	636
zmeny medzi štvrtrokmi	1.q.07	2.q.07	3.q.07	4.q.07	1.q.08	2.q.08	3.q.08	4.q.08	1.q.09	2.q.09	3.q.09	4.q.09
VZPS nezamestnaní		-11 849	6 693	-22 613	5 243	-9 712	-26 743	-9 624	46 552	21 156	36 834	35 637
ÚPSVAR evidovaní nezamestnaní		-23 323	-4 638	-6 336	-1 699	-13 523	2 440	12 072	52 952	46 789	22 574	14 341

Tento rozdiel v metodike spôsobil, že

- kým počty nezamestnaných zistené vo VZPS prevyšovali počty registrovaných nezamestnaných podľa ÚPSVAR približne až do 3. štvrťroku 2008, od 4. štvrťroku 2008 až do 3. štvrťroku 2009 boli počty nezamestnaných zistené vo VZPS nižšie ako počty na úradoch práce, až vo 4. štvrťroku 2009 sa počty vyrovnali.
- kladný prírastok v počte nezamestnaných osôb bol zaznamenaný skôr na UPSVAR (už v 3. a 4. štvrťroku 2008), kým vo VZPS v týchto štvrťrokoch nezamestnanosť ešte výrazne klesala (-26,7 tis., resp. -9,6 tis. osôb). Tento rozdiel bol teda spôsobený preradeným osôb, ktoré pracovali na aktivačných prácach do počtu pracujúcich podľa VZPS.
- Výrazný nárast počtu nezamestnaných osôb bol zaznamenaný v oboch štatistikách v 1. štvrťroku 2009. Vo VZPS boli prírastky v 3. a 4. štvrťroku ešte vysoké, kým prírastky v evidenciách ÚPSVAR prudko klesali. V štvrtom štvrťroku rozdiel v absolútnych údajoch medzi týmito štatistikami bol minimálny (636 osôb).
- V období rastu nezamestnanosti bol zaznamenaný celkový nárast počtu nezamestnaných na úradoch práce (od 3.štvrťroku 2008 do 4. štvrťroku 2009) o 151 tis. osôb, vo VZPS (od 1. štvrťroku 2009 do 4. štvrťroku 2009) o 140 tis. osôb.

Graf 2.2

Výsledky potvrdili, ako už bolo konštatované vyššie,

- ✓ že v období priaznivej ekonomickej situácie sú počty nezamestnaných vo VZPS výrazne vyššie ako sú počty vykázané úradmi práce,
- ✓ v období zhoršovania situácie sa vývoj obidvoch ukazovateľov približuje a vykazované počty na úradoch práce môžu prevýšiť údaje zistené vo VZPS.

Na tento vývoj môže mať vplyv niekoľko faktorov:

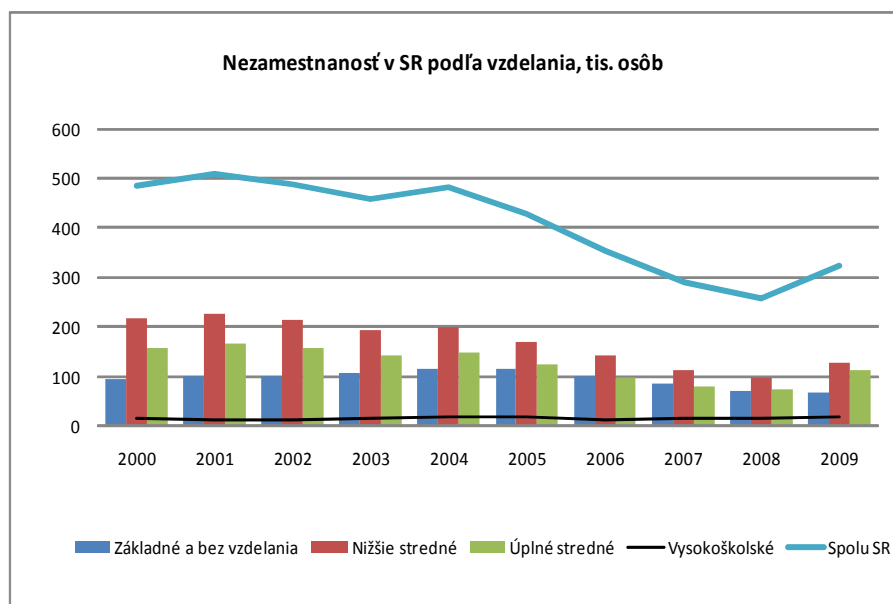
- pri zhoršení celkovej ekonomickej situácie (prepúšťanie z práce) rastie ekonomická aktivita nezamestnaných, t.j. hľadajú si ďalší zdroj príjmov popri podpore. Títo sú potom podľa metodiky VZPS zaznamenaní v počte pracujúcich.
- pri zhoršení celkovej ekonomickej situácie sa registrujú na úradoch práce aj osoby, ktoré predtým boli neaktívne, resp. ktoré sa vracajú zo zahraničia a prácu si aktívne ešte nezačali hľadať. Podľa metodiky VZPS nie sú okamžite zaradené do počtu nezamestnaných.
- v čase priaznivej ekonomickej situácie osoby, ktoré sú krátkodobo nezamestnané, sa neregistrujú na úradoch práce (nie sú odkázané na podporu), ale si aktívne hľadajú prácu, najmä v zahraničí.
- nevylučujú sa aj ďalšie faktory, ktoré vyplývajú z použitej metódy výberu vo VZPS (v čase veľkých dynamických zmien v oblasti trhu práce môže zisťovanie v referenčnom týždni viesť k rastu nepresnosti celkových odhadov).
- V minulosti to boli aj zmeny v legislatíve, ktoré sprísňovali evidenciu uchádzačov o zamestnanie na úradoch práce (Zákon č.5/2004 Z.z.).

Čo sa týka počtu nezamestnaných osôb, v roku 2009 nezamestnanosť postihla predovšetkým osoby s úplným a neúplným stredným vzdelaním (graf 2.3), ktoré tvorili z celkového počtu nezamestnaných až 74%, najmenej osoby vysokoškolsky vzdelané. Aj prírastok v miere nezamestnanosti v roku 2009 to potvrdzuje, keď v skupine osôb s úplným stredným vzdelaním miera nezamestnanosti vzrástla o 3,4 p.b. a v skupine osôb s nižším stredným vzdelaním o 3,1 p.b.

Tabuľka 2.3 Miera nezamestnanosti v SR podľa vzdelania,%

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Základné a bez vzdelania	39,4	42,9	45,5	47,6	51,1	53,1	48,3	44,7	39,6	41,7
Nížšie stredné	20,7	21,4	20,6	19,5	20,4	18,3	15,2	12,2	10,6	13,7
Úplné stredné	14,9	15,5	14,6	13,0	13,1	10,9	8,7	6,8	6,2	9,6
Vysokoškolské	5,5	4,8	4,5	4,8	5,5	4,8	3,2	3,7	3,5	4,2
Spolu SR	18,6	19,2	18,5	17,4	18,1	16,2	13,3	11,0	9,6	12,1

Graf 2.3

Udržanie miery nezamestnanosti na Slovensku závisí na udržaní vysokého tempa rastu ekonomiky. Tzv. Okunov zákon, ktorý zjednodušene dáva do súvislosti mieru nezamestnanosti s tempom rastu ekonomiky ukazuje, že dlhodobé znižovanie miery nezamestnanosti na Slovensku si vyžaduje rast ekonomiky 3% a vyšší [2]. V období zrýchleného prílevu zahraničných investícií, kedy sa zrýchlil aj rast produktivity práce, bolo na zníženie miery nezamestnanosti potrebné dokonca vyššie tempo rastu. K priaznivému vývoji nezamestnanosti v tomto období prispelo zvyšovanie zamestnanosti slovenských občanov v zahraničí. Zvýšenie počtu nezamestnaných o približne 140 tisíc v priebehu krízy (2008-2009), ako vyplýva z podobných odhadov, bolo prevažne spôsobené hlbokou recesiou ekonomiky (70-90 tisíc). Prispeli k nej (viac ako 30-40 tisíc) ľudia, ktorí stratili prácu

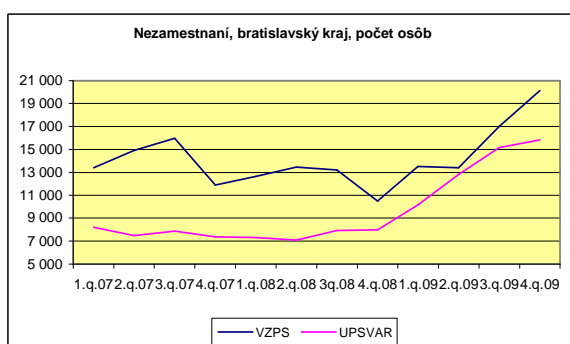
v zahraničí a tiež záujemcovia o zamestnanie (viac ako 10 tisíc), ktorí stratili príležitostnú a neregistrovanú prácu alebo sa snažili využiť sociálny systém.

2.2. Nezamestnanosť v regiónoch SR

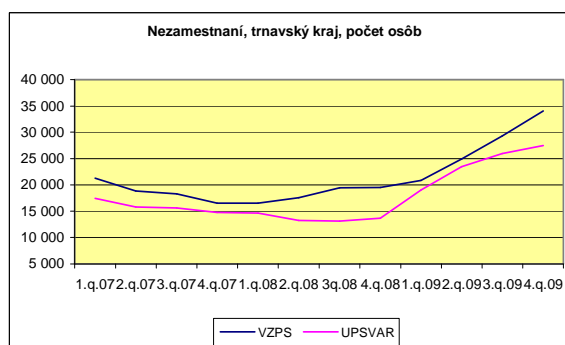
Vysoká nezamestnanosť postihla najmä regióny s najnižšou ekonomickou aktivitou, resp. regióny, kde v minulosti bol najväčší odliv osôb za prácou do zahraničia.

V nasledujúcich grafoch je zachytená nezamestnanosť v 8 krajoch Slovenska podľa dvoch štatistík: VZPS a ÚPSVAR. Rozdiely vo vývoji týchto dvoch ukazovateľov sú zrejmé aj na úrovni krajov. V košickom, prešovskom a žilinskom a banskobystrickom kraji sú rozdiely dvoch štatistík výraznejšie, hlavne čo sa týka zmeny v tendencii vývoja, na ktoré ako sme už uviedli vyššie, má vplyv viacero faktorov (aj vysoký podiel osôb pracujúcich na aktivačných prácach). V krajoch s nízkou ekonomickou aktivitou sa vo vyššej miere registrujú na úradoch práce aj osoby, ktoré boli predtým ekonomicky neaktívne. V bratislavskom a trnavskom kraji je počet registrovaných nezamestnaných na úradoch práce dlhodobo nižší ako sú údaje zistené vo VZPS (niektoré krátkodobo nezamestnané osoby nie vždy vyhľadávajú pomoc na úradoch práce).

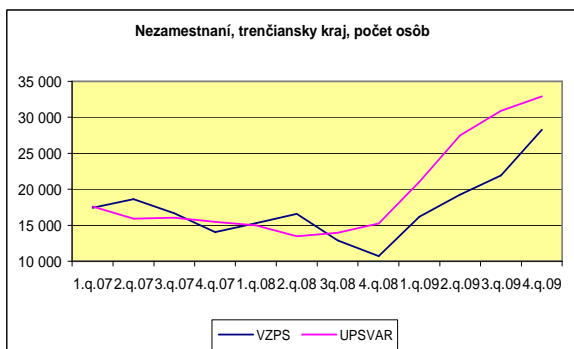
Grafy 2.4

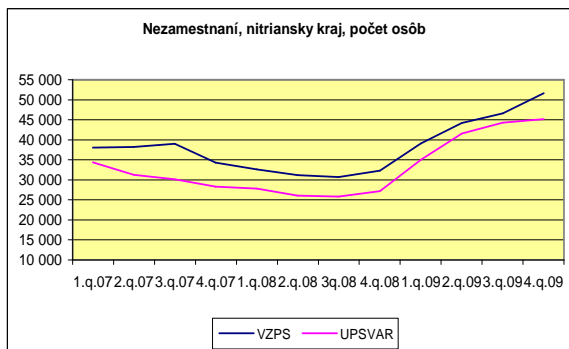
Graf 2.5

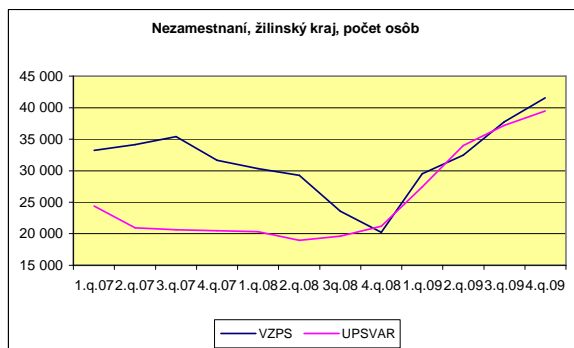
Graf 2.6

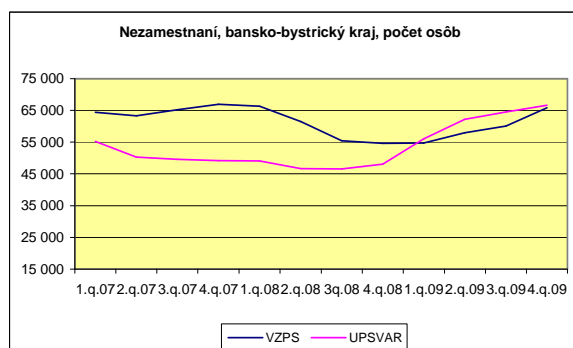
Graf 2.7

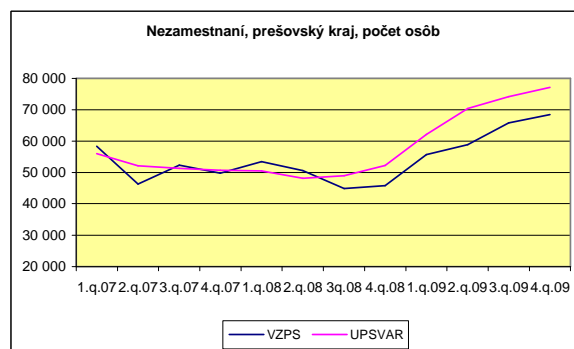
Graf 2.8

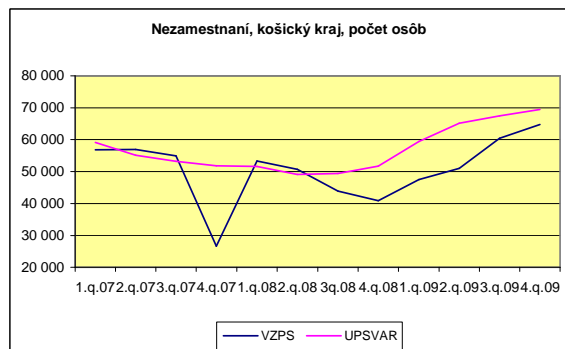
Graf 2.9

Graf 2.10

Graf 2.11

Vývoj nezamestnanosti v krajoch ukázal vysokú regionálnu citlivosť zamestnanosti a nezamestnanosti mimo Bratislavského kraja na ekonomický rast a na krízu vôbec. Kým v Bratislavskom kraji vzrástol počet nezamestnaných v období krízy o približne 10 000, ich počet sa v každom mimobratislavskom kraji zvýšil o približne 20 000. Je to dané najmä regionálnou štruktúrou ekonomickej aktivity, keď v Bratislave sa koncentrujú činnosti, najmä služby, ktorých rozmer je bezprostredne menej citlivý na ekonomickú konjunktúru SR a tiež návratom pracovníkov, ktorí stratili prácu mimo regiónu alebo v zahraničí, do menej rozvinutých regiónov.

Tabuľka 2.4 Miera nezamestnanosti podľa krajov,%

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Bratislavský kraj	7,3	8,4	8,7	6,9	8,2	5,2	4,3	4,2	3,6	4,7
Trnavský kraj	16,6	18,1	16,2	13,3	12,6	10,4	8,8	6,4	6,2	9,1
Trenčiansky kraj	15,1	13,5	11,4	9,2	8,6	8,1	7,0	5,7	4,6	7,3
Nitriansky kraj	21,0	23,3	23,9	23,6	20,3	17,8	13,2	10,7	8,8	13,0
Žilinský kraj	18,7	19,1	17,4	17,2	17,5	15,2	11,8	10,1	7,7	10,6
Banskobystrický kraj	22,1	22,6	25,3	23,9	26,6	23,8	21,0	20,0	18,2	18,8
Prešovský kraj	22,3	22,9	20,3	20,4	23,0	21,5	18,0	13,8	13,0	16,3
Košický kraj	25,7	24,9	24,2	23,1	25,3	24,6	20,2	15,9	13,5	15,5
Spolu	18,8	19,3	18,6	17,5	18,1	16,2	13,3	11,0	9,6	12,1

Miera nezamestnanosti vyčíslená za kraje ukazuje, že ekonomická kríza v roku 2009 najvyššou mierou postihla nitriansky kraj, kde prírastok v miere nezamestnanosti predstavoval až 4,2 p.b. Aj v ďalších troch krajoch: prešovský, trnavský a trenčiansky rast miery nezamestnanosti bol vysoký, okolo 3 p.b.

3. Analýza hospodárenia v inštitucionálnych sektoroch ekonomiky v roku 2009

V nasledujúcej analýze zameranej na päť inštitucionálnych sektorov ekonomiky (nefinančné korporácie, finančné korporácie, verejnú správu, domácnosti a zahraničie) sme sa pokúsili na transakciách vymedzených v SNÚ identifikovať dôsledky hospodárskej krízy na celkový výsledok hospodárenia uvedených sektorov v roku 2009.

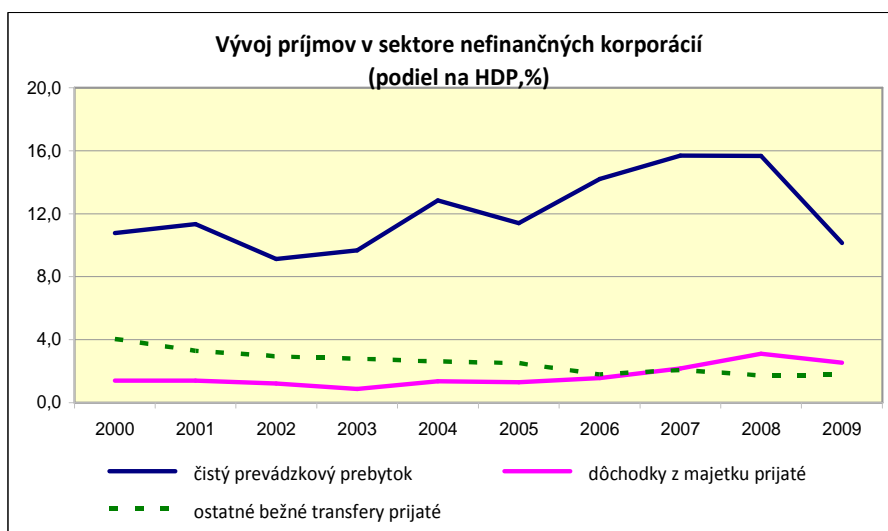
Pre analýzu tokov dôchodkov sme použili údaje zo sektorových účtov SNÚ zverejnené v databázach Eurostatu, v bežných cenách. Základné údaje, z ktorých sa vychádzalo pri analýze, ako aj niektoré doplnujúce údaje, sú uvedené aj v prílohe.

3.1 Sektor nefinančných korporácií

Nástup hospodárskej krízy v poslednom štvrtroku 2008 sa v plnej miere premietol vo výsledkoch hospodárenia sektora nefinančných korporácií až v roku 2009.

Hospodársky výsledok sektora vyjadrený čistým prevádzkovým prebytkom zaznamenal v roku 2009 hlboký prepád, o - 39% oproti roku 2008. Keďže aj ostatné príjmy klesali v absolútnych hodnotách, spolu bežné príjmy sektora klesli o - 33,8%.

Graf 3.1.1

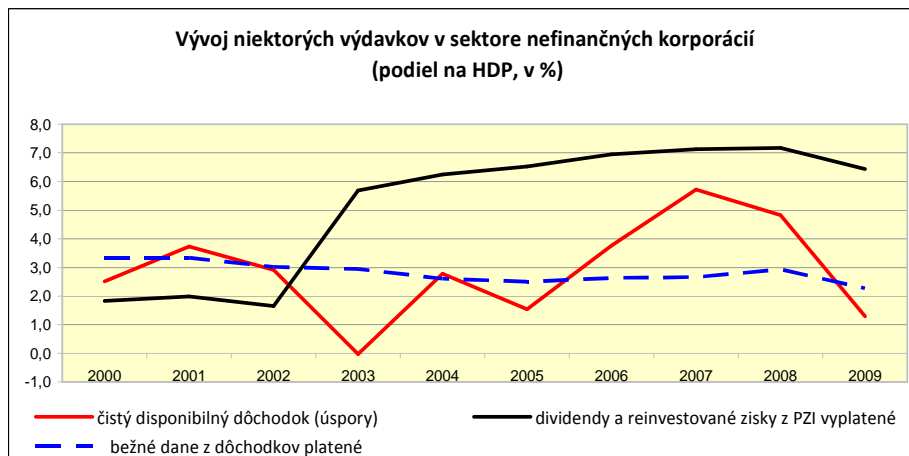

Bežné výdavky sektora vzhľadom na jeho príjmy klesali pomalšie, o - 21%. Najvýraznejší pokles na strane výdavkov zaznamenali odvody zo ziskov, t.j. bežné dane (-27%). Ich podiel na HDP klesol z 2,9% na 2,3% .

So znížením čistého prevádzkového prebytku súvisel aj znížený odvod vyplatených dividend a reinvestovaných ziskov z priamych zahraničných investícií (PZI) o -15%, pričom ale ich miera v období krízy vrástla, a to zo 45,8% v roku 2008 na 63,5% v roku 2009 (meraná k čistému prevádzkovému prebytku). Vyplatené úroky klesli aj vzhľadom k tomu, že podniky začali menej čerpať úvery.

V dôsledku nepriaznivého vývoja príjmov si podniky v roku 2009 už nevytvárali úspory v takej výške ako v predchádzajúcich rokoch, ich objem poklesol oproti roku 2008 takmer na jednu štvrtinu.

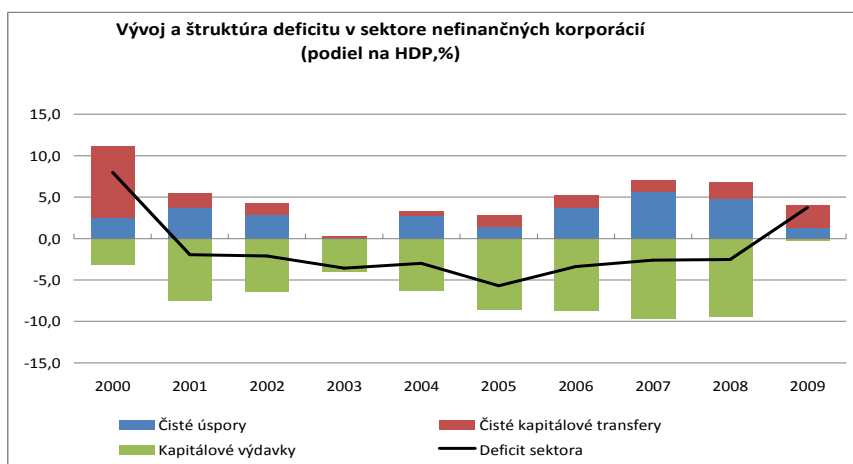
Graf 3.1.2

V dôsledku zlého vývoja na strane príjmov podniky zvolili opatrný prístup k investovaniu a čerpaniu úverov. Výdavky na investície v nefinančných korporáciách v roku 2009 klesli oproti roku 2008 o -30%.

Vo vývoji zásob v roku 2009 vidieť nárast čerpania, t.j. podniky už netvorili zásoby materiálu, ale využívali zásoby nahromadené v predchádzajúcom roku (tabuľka 3.1.1). Táto politika zabezpečila, že celkový deficit sektora z roku 2008 vo výške 1695 mil. EUR sa v roku 2009 neprehĺbil, ale naopak prešiel do prebytku v hodnote 2350 mil. EUR (pozri aj tabuľky v prílohe).

Graf 3.1.3

Tabuľka 3.1.1 Vývoj príjmov a výdavkov sektora nefinančných korporácií, podiel na HDP, %

Podiel príjmov a výdavkov sektora nefinančných korporácií na HDP, v %

Bežný účet	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Bežné príjmy sektora (spolu)	16,2	16,0	13,3	13,3	16,8	15,2	17,6	19,9	20,5	14,4
čistý prevádzkový prebytok	10,8	11,3	9,1	9,7	12,8	11,4	14,2	15,7	15,7	10,1
dôchodky z majetku	1,4	1,4	1,2	0,9	1,4	1,3	1,6	2,2	3,1	2,5
úroky	1,2	1,2	1,0	0,6	1,1	0,9	0,9	1,1	0,9	0,7
ostatné bežné transfery	4,0	3,3	2,9	2,8	2,6	2,5	1,8	2,1	1,7	1,7
Bežné výdavky sektora (spolu)	13,7	12,3	10,3	13,3	14,0	13,6	13,8	14,2	15,7	13,1
dôchodky z majetku	6,8	5,4	4,1	7,8	8,2	8,1	8,4	8,9	9,5	7,8
úroky	5,0	3,4	2,5	2,1	2,0	1,6	1,4	1,7	2,4	1,4
dividendy a reinvestované zisky	1,8	2,0	1,6	5,7	6,2	6,5	6,9	7,1	7,2	6,4
bežné dane z dôchodkov	3,3	3,3	3,0	2,9	2,6	2,5	2,6	2,7	2,9	2,3
ostatné bežné transfery	3,5	3,5	3,2	2,6	3,2	3,0	2,8	2,7	3,2	3,0
Čisté úspory	2,5	3,7	2,9	0,0	2,8	1,5	3,8	5,7	4,8	1,3
Kapitálový účet										
Čisté úspory	2,5	3,7	2,9	0,0	2,8	1,5	3,8	5,7	4,8	1,3
Čisté kapitálové transfery	8,6	1,8	1,3	0,3	0,5	1,3	1,5	1,3	2,0	2,7
Tvorba hrubého fixného kapitálu	15,7	19,2	17,5	16,3	16,2	18,5	18,3	18,5	17,2	12,7
Spotreba fixného kapitálu (-)	-12,9	-12,8	-12,9	-12,7	-12,2	-12,2	-11,5	-10,7	-10,7	-12,0
Zmena stavu zásob	0,2	0,7	1,3	0,0	2,0	1,9	1,6	1,3	2,7	-1,3
Nadobudnutie mínus úbytok cenností	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Nadobudnutie mínus úbytok nef. neprod.	0,2	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,6	0,2	0,7
Deficit /prebytok sektora	8,0	-2,0	-2,1	-3,6	-3,0	-5,7	-3,4	-2,6	-2,5	3,7

Vplyv krízy na sektor nefinančných korporácií a reakcia sektora v krátkom období jedného roka, sa teda prejavili nasledovne:

- príjmy sektora sa náhle a prudko znížili,
- výdavky sektora sa znížili menej a postupne,
- neistota ohľadne ďalšieho vývoja výrazne ovplyvnila ďalšie investície do fixného kapitálu. Tie sa výrazne znížili,
- stabilizujúco na výsledok hospodárenia pôsobilo čerpanie zo zásob,
- čisté úspory (krátkodobu) stabilizovala tvorba zdrojov z odpisov.

Ide o typickú – ale krátkodobú – reakciu na negatívny dopytový šok. Je zrejme, že prípadné pokračovanie krízy by si vynútilo jej zmenu – či už ide o ďalšie zníženie výdavkov, alebo doplnenie zásob, prípadne hlbšie reštrukturalizačné zmeny.

3.2 Sektor finančných korporácií

Sektor finančných korporácií vytvárajú v súčasnosti štyri typy inštitucionálnych jednotiek: bankové inštitúcie a Národná banka Slovenska, poisťovne, penzijné fondy (spoločnosti

spravujúce dôchodkové sporenie a doplnkové dôchodkové sporenie), súkromné zdravotné poisťovne.

Reakciou finančného sektora na krízu boli najmä úspory prevádzkových nákladov. Vďaka nim sektor vykázal takmer dvojnásobne vyšší čistý prevádzkový prebytok ako v roku 2008. Šetrenie najmä v oblasti bežných výdavkov na medzispotrebu (materiál, energie, služby), ktoré klesli o -14,4%, a v oblasti vyplatených miezd a platov (pokles o -3,5%) prinieslo v celom sektore zvýšenie objemu čistého prevádzkového prebytku na takmer dvojnásobok oproti roku 2008.

Výšku disponibilného príjmu sektora ovplyvnil aj vývoj príjmov a výdavkov - dôchodkov z majetku. Úlohu hrali predovšetkým pohyby úrokových sadzieb v bankách. Kým na strane príjmov situáciu určovali existujúce úverové zmluvy, najmä dlhodobé úvery, ktorých sadzby síce klesali, ale len postupne, na strane výdavkov sa dosahovali úspory znížením úrokových sadzieb na vklady. Tie boli reakciou bánk na pokles úrokových sadzieb a celkové uvoľnenie menovej politiky v eurozóne.

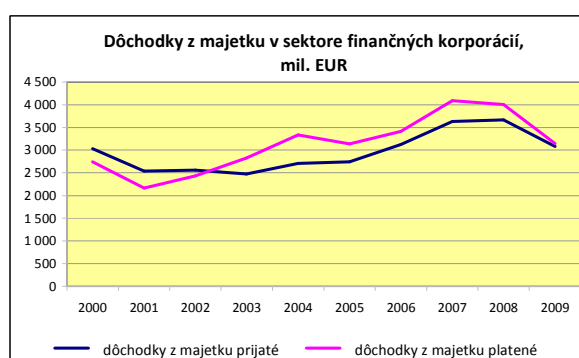
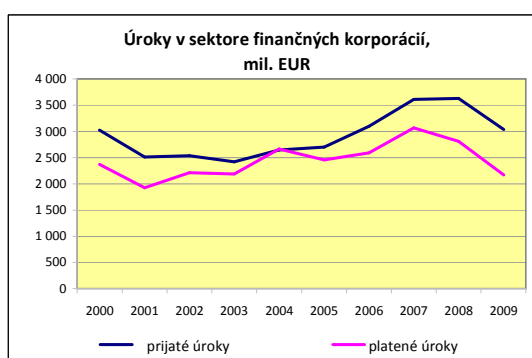
Dôchodky z majetku v bankovom sektore sa odvíjali aj od vývoja v oblasti úverovania. Rok 2009 bol pre slovenský bankový sektor zrejme najhorším rokom od obdobia jeho reštrukturalizácie v rokoch 2000-2001 [5], hlavne čo sa týka bilancií a ziskovosti bankového sektora. Hospodárska kríza sa prejavila na nižšom dopyte, najmä po investičných úveroch zo strany podnikov ale i domácností. Celkový objem úverov podnikom v roku 2009 klesol o -3,3%, objem novoposkytnutých úverov domácnostiam klesol o -10,2%. Banky najmä v prvej polovici roka 2009 sprísňovali podmienky pre poskytnutie úverov. Aby oživil dopyt po úveroch, v druhej polovici roka znížili úrokové sadzby na nové úvery podnikom a klientske úrokové sadzby domácnostiam. Pokles príjmov z úrokov v roku 2009 oproti roku 2008 v celom sektore finančných korporácií bol viac ako -16%.

Na druhej strane v dôsledku zhoršenia finančných podmienok mierne klesali vklady podnikov. Pokles aktivity podnikového sektora, obmedzenie financovania zo strany bánk a zhoršenie platobnej disciplíny v podnikovej sfére sa prejavilo zastavením rastu objemu prostriedkov na bežných účtoch a na poklese termínovaných vkladov podnikov [5]. Aj keď

koncom roka 2008 domácnosti vložili do bánk (hlavne z dôvodu prechodu na euro) významný objem peňazí, v priebehu roka 2009 takmer celú sumu z bankového sektora vybrali, čo ale nebolo spôsobené vývojom úrokových sadziieb (tretina vkladov však bola presunutá do podielových fondov a veľká časť z týchto zdrojov sa do bánk vrátila v podobe ich vkladov). Ku koncu roka banky v snahe znížiť výbery z vkladov domácností, zvyšovali úrokové sadzby na vklady. Celkove úroky na strane výdavkov v sektore finančných korporácií klesli oproti roku 2008 o -22,9%, teda viac ako úrokové príjmy.

raf 3.2.1

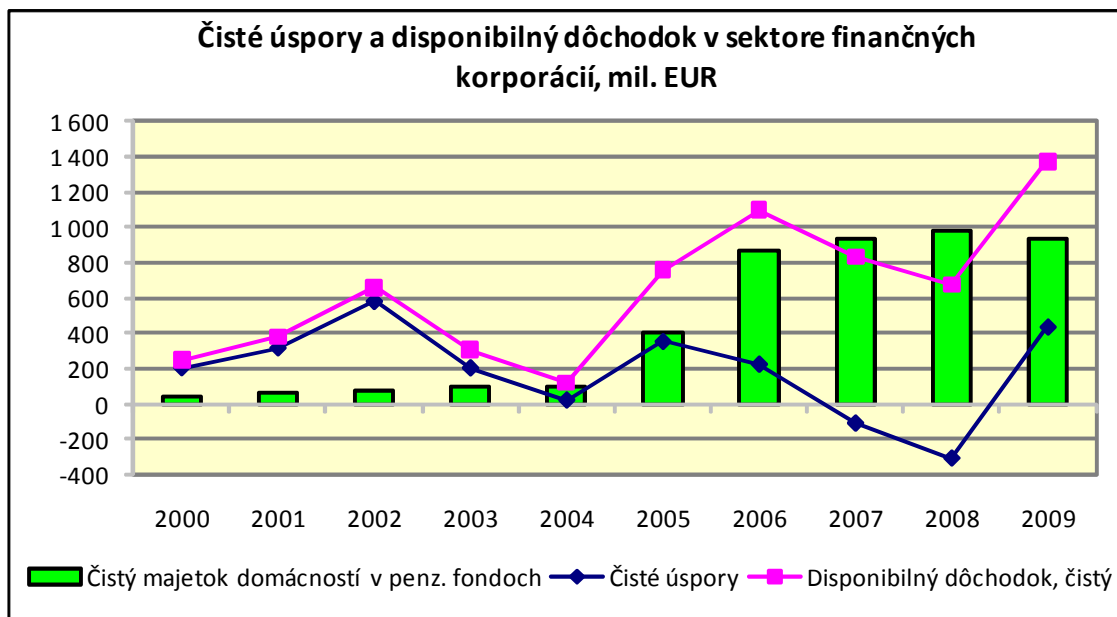
Graf 3.2.2

Čo sa týka hospodárenia spoločností spravujúcich penzijné fondy, podľa NBS v roku 2009 spoločnosti druhého piliera dôchodkového sporenia vygenerovali stratu, ktorá ešte prehĺbila záporný hospodársky výsledok z predchádzajúceho roka. Na druhej strane doplnkové dôchodkové spoločnosti (III. pilier) zaznamenali výrazný nárast ziskov.

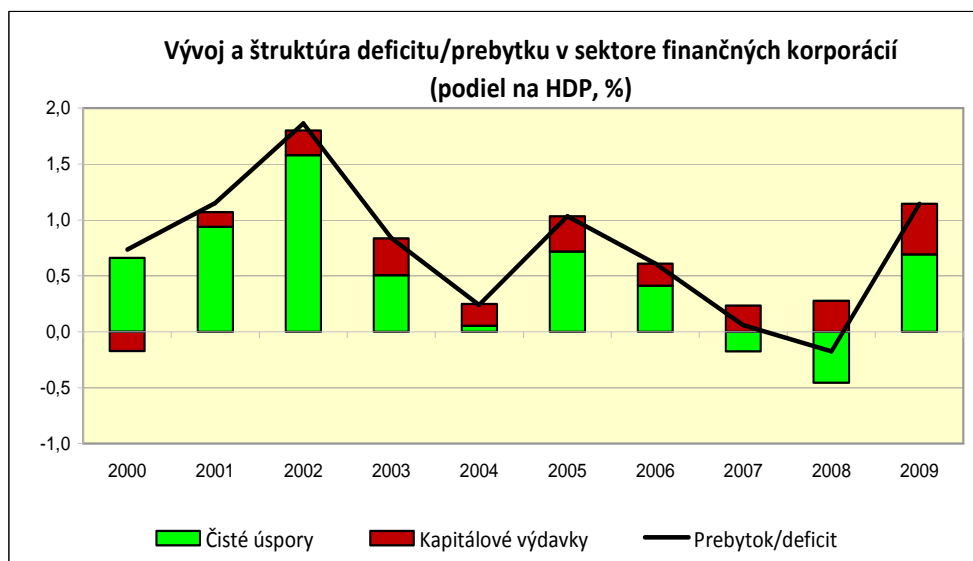
Keďže celkové bežné príjmy sektora klesli o -1,5% a bežné výdavky klesli o -15,5%, disponibilný dôchodok celého sektora vzrástol o viac ako 100%. Po odpočítaní úpravy čistého majetku v rezervách penzijných fondov čisté úspory sektora v roku 2009 prešli do kladných hodnôt, t.j. predstavovali 436 mil. EUR.

Graf 3.2.3

Inštitúcie sektora finančných korporácií vytvorené úspory nepoužili na investovanie do fixného kapitálu. Tvorba hrubého fixného kapitálu v roku 2009 klesla o - 44% oproti predchádzajúcemu roku, čo z vytvorených odpisov predstavovalo len asi jednu tretinu. Vývoj na kapitálovom účte sektora tak ešte prispel k navýšeniu prebytkov, ktoré v celkovej sume predstavujú v roku 2009 722 mil. EUR. Ide o najvyššiu hodnotu dosiahnutého prebytku v rámci obdobia 2000-2009.

Graf 3.2.4

Tabuľka 3.2.1

Podiel príjmov a výdavkov sektora finančných korporácií na HDP, v %

Ukazovateľ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Bežné príjmy sektora (spolu)	10,8	9,0	9,7	9,1	9,2	9,4	9,6	9,3	8,5	8,9
čistý prevádzkový prebytok	-0,1	-0,2	1,2	1,4	1,4	1,8	1,3	0,9	0,6	1,3
dôchodky z majetku	9,7	7,5	7,0	6,1	6,0	5,6	5,7	5,9	5,5	4,9
z toho úroky	9,7	7,4	6,9	6,0	5,9	5,5	5,6	5,9	5,4	4,8
ostatné bežné transfery	1,2	1,7	1,5	1,6	1,8	2,0	2,6	2,5	2,4	2,7
z toho sociálne príspevky do penz.fondov	0,1	0,2	0,3	0,3	0,4	0,9	1,7	1,7	1,6	1,7
Bežné výdavky sektora (spolu)	10,0	7,8	7,9	8,4	8,9	7,8	7,6	7,9	7,5	6,7
dôchodky z majetku	8,8	6,4	6,6	7,0	7,4	6,4	6,2	6,7	6,0	5,0
úroky	7,6	5,7	6,0	5,4	5,9	5,0	4,7	5,0	4,2	3,4
dividendy a reinvestované zisky	0,9	0,5	0,3	1,2	1,2	1,1	1,1	1,3	1,0	1,0
bežné dane z dôchodkov	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
ostatné bežné transfery	1,1	1,4	1,2	1,3	1,3	1,2	1,1	1,0	1,1	1,4
z toho sociálne dávky zo súkromných fondov	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Disponibilný dôchodok, čistý	0,8	1,1	1,8	0,8	0,3	1,5	2,0	1,4	1,0	2,2
Úprava čist. majetku domv rezervách penz.fondov(-)	0,1	0,2	0,2	0,3	0,2	0,8	1,6	1,5	1,5	1,5
Čisté úspory	0,7	0,9	1,6	0,5	0,1	0,7	0,4	-0,2	-0,5	0,7
Kapitálový účet	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Čisté úspory	0,7	0,9	1,6	0,5	0,1	0,7	0,4	-0,2	-0,5	0,7
Kapitálové transfery, prijaté mínus vyplatené	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tvorba hrubého fixného kapitálu	0,7	0,5	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,4	0,3
Spotreba fixného kapitálu (-)	-0,6	-0,6	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,8
Zmena stavu zásob	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Nadobudnutie mínus úbytok cenností	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Nadobudnutie mínus úbytok nef. neprod. aktív	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Deficit/prebytok sektora	0,7	1,2	1,9	0,8	0,2	1,0	0,6	0,1	-0,2	1,1

Ak zhrnieme, reakcia sektora finančných korporácií na krízu spočívala predovšetkým v úspore prevádzkových nákladov. Čisté príjmy z majetku boli priaznivo ovplyvnené poklesom cien zdrojov (úrokov) a len postupným poklesom úrokov na existujúcich úverových zmluvách. Nepriaznivo na hospodárenie sektora, naopak, pôsobila znížená úverová aktivita bánk – nižší dopyt aj vyššie riziká a straty. Banky museli čeliť aj odlevu zdrojov – vkladov - podnikov aj domácností. Aj výsledky ostatných subsektorov boli poznačené krízou.

3.3 Sektor domácností

Sektor domácností v SNÚ SR zahŕňa domácnosti ako spotrebiteľské jednotky a tiež domácnosti podnikateľov, živnostníkov, ktorí nie sú zapísaní v obchodnom registri.

Ako už bolo konštatované v predchádzajúcej práci [3], pre sektor domácností už dlhodobo bolo charakteristické postupné zadlžovanie sa, najmä v rokoch 2002-2006, ale aj v nasledujúcich dvoch rokoch (tabuľka 3.3.1), t.j. v období, keď ekonomika prosperovala. Nástup hospodárskej krízy v SR zmenil správanie sa domácností v oblasti vynakladania

výdavkov na spotrebu a na investície, čo sa premietlo v roku 2009 k vykázaniu prebytku v sektore.

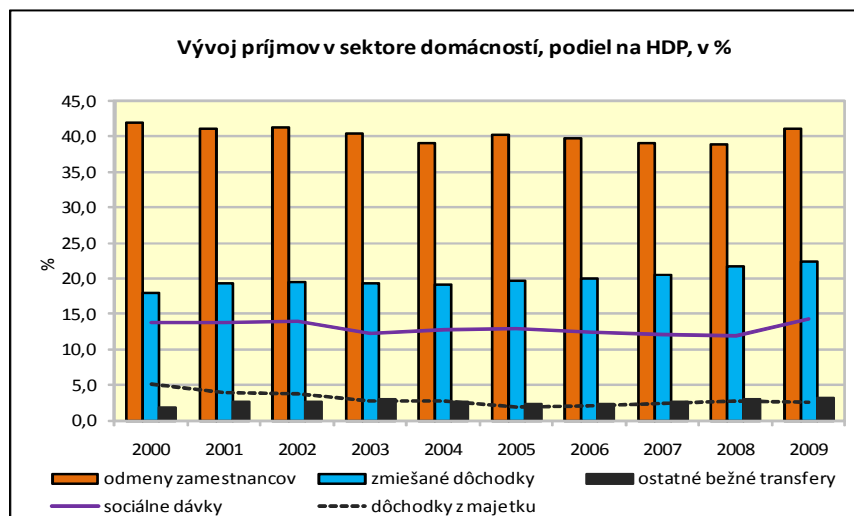
Bežné príjmy v sektore domácností v období prosperujúcej ekonomiky rástli ročne viac ako 10% (2005-2008). V období najhlbšej ekonomickej krízy, t.j. v roku 2009 sa ich rast takmer zastavil.

Najvýraznejší pokles na strane príjmov domácností (čo do objemu) zaznamenali príjmy z podnikania, t.j. zmiešané dôchodky podnikateľov (- 2,9%). Príjmy podnikateľov v minulom období mali vysokú dynamiku rastu, v roku 2006-2008 rástli ročne až 14%, v období krízy sa prepadli pod úroveň z roku 2008. Objem hrubých miezd a platov zamestnancov, ktorý v období 2005-2007 sa ročne zvyšoval o viac ako 10%, už v roku 2008 spomalil svoj rast (6,8%). V roku 2009 bol prírastok objemu hrubých miezd a platov takmer nulový (0,2%).

Prepad v príjmoch zo zamestnania a z podnikania bol v domácnostiach v roku 2009 čiastočne kompenzovaný rastom objemu príjmov zo sociálnych dávok, predovšetkým dávok v nezamestnanosti, a ďalších sociálnych podpôr, ktoré oproti ročnému priemeru v predchádzajúcich troch rokoch vzrástli takmer dvojnásobne (oproti roku 2008 o 13,4 p.b.). Tieto príjmy teda pôsobili ako (automatický) stabilizátor príjmovej situácie domácností a ich dopytu.

Zníženie dynamiky rastu, resp. pokles hlavných príjmov v sektore domácností však nebol taký výrazný ako celkový pokles HDP v ekonomike v roku 2009. Podiel celkových bežných príjmov sektora domácností na HDP v roku 2009 vzrástol na 83,5%, t.j. o 5,3 p.b. V porovnaní s prechádzajúcimi rokmi sa zvýšil podiel všetkých hlavných príjmov domácností na HDP - hrubých miezd, zmiešaných dôchodkov a tiež sociálnych dávok.

Graf 3.3.1

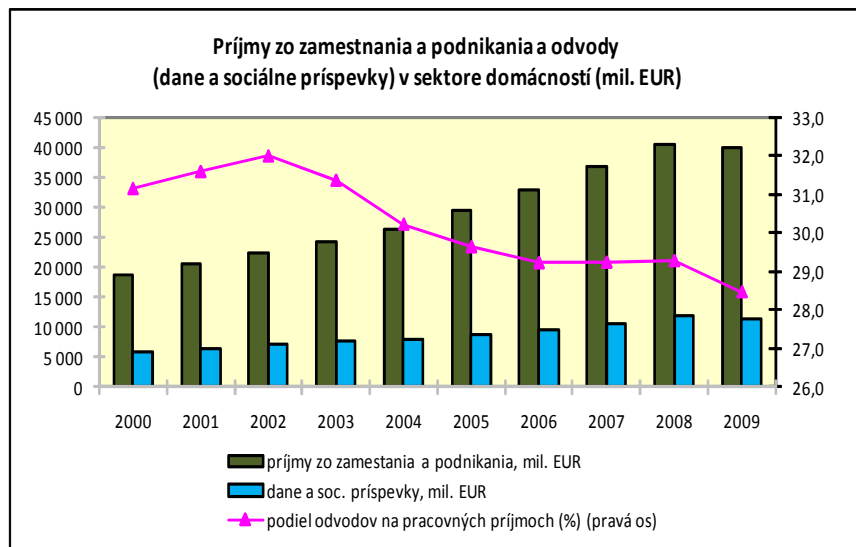

Príjmy domácností klesli aj v dôsledku poklesu príjmov z majetku. Kým úrokové príjmy sa veľmi nezmenili, kríza sa podpísala pod zníženie objemu ďalších príjmov z majetku, vrátane príjmov z prenájmu.

Napriek negatívne dopadu krízy na príjmy domácností, disponibilný príjem domácností vzrástol. Na vývoj disponibilného dôchodku domácností kladne vplýval vývoj na strane bežných výdavkov domácností. Znížil sa objem platených dôchodkov z majetku. U úrokov z pôžičiek súvisel pokles v roku 2009 jednak s nižším čerpaním úverov a poklesom dynamiky rastu spotrebných úverov, ako aj s postupným poklesom klientských úrokových sadzieb na úvery. Banky pritom sprísňovali úverové štandardy v priebehu celého roka 2009, pri posudzovaní príjmov, dĺžky a formy zamestnania a hlavne zabezpečenia nehnuteľnosti. Protipólom nižších príjmov z prenájmu bol pokles platieb domácností za prenájom.

Zastavenie rastu príjmov zo zamestnania viedlo k zníženiu odvodov, t.j. bežných daní a sociálnych príspevkov. Ich pokles bol však rýchlejší ako pokles príjmov. V roku 2009 podiel odvodov (bežných daní a sociálnych príspevkov) na príjmoch zo zamestnania a podnikania klesol na 28,5%, t.j. o 0,8 p.b. oproti predchádzajúcemu roku. K tomuto zníženiu prispeli aj protikrízové opatrenia vlády, najmä predčasné zvýšenie nezdaniteľného minima u dane z príjmov fyzických osôb.

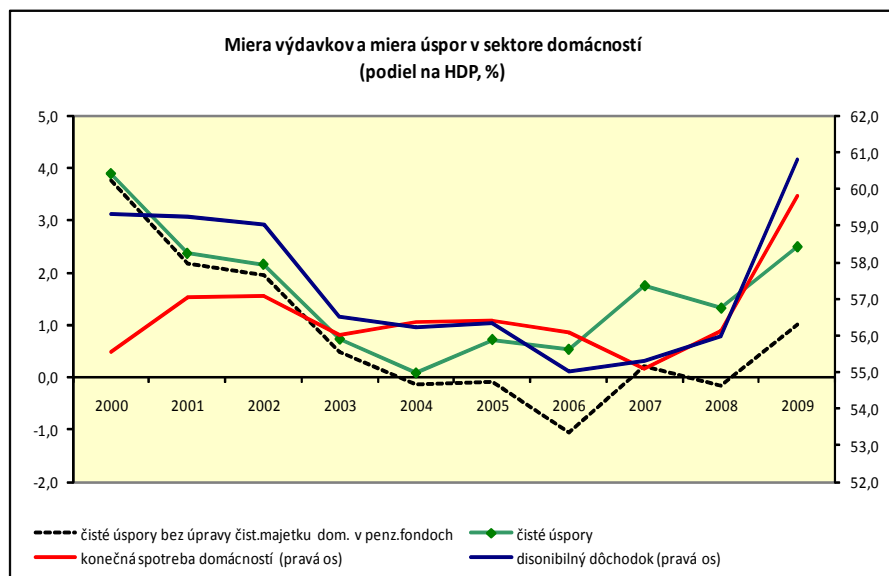
Graf 3.3.2

Vývoj na strane príjmov i výdavkov domácností viedol v roku 2009 k výraznému spomaleniu dynamiky rastu disponibilného dôchodku domácností (ako rozdiel ich bežných príjmov a bežných výdavkov) až na 2,3% ročne oproti 10,2% v roku 2008. Zmrazenie rastu miezd, výpadok miezd v dôsledku rastu nezamestnanosti, pokles príjmov podnikateľov a narastanie sociálnej neistoty viedlo i k tomu, že domácnosti začali šetriť na konečnej spotrebe, ktorá v roku 2009 vzrástla len o 0,3%. Takéto správanie domácností vytvorilo v sektore rezervy v podobe čistých úspor v hodnote 636 mil. EUR (bez úspor vložených v 2.a 3. pilieri dôchodkového sporenia). V predkrízových rokoch boli vo väzbe na optimistické očakávania a rastúce zadlžovanie čisté úspory domácností záporné. (Úspory domácností, ktoré si sporia v 2. a 3. pilieri, neprispievali k rastu celkových úspor domácností, keďže ich objem v roku 2009 klesol oproti objemu z roku 2008 o 51 mil. EUR.)

Porovnanie s vývojom HDP ukazuje, že v roku 2009 sa zvýšil podiel úspor i podiel konečnej spotreby domácností na HDP. Podiel konečnej spotreby domácností v roku 2009 predstavoval až 60,89% z HDP oproti 55-56% v rokoch 2005-2008.

Graf 3.3.3

V roku 2009 sa domácností správali opatrnejšie aj voči úverom a nezadlžovali sa už v takej miere ako v predchádzajúcich rokoch. Napriek poklesu cien nehnuteľností na bývanie, sa dopyt domácností po úveroch znížil a objem investícií v sektore domácnosti v roku 2009 klesol o 120 mil. EUR oproti roku 2008. Objem novoposkytnutých úverov bol, naopak, priaznivo ovplyvnený vývojom úrokových sadzieb. Mnohé domácnosti to využili a novými úvermi refinancovali staré úvery, pričom refinancovanie sa stalo prostriedkom konkurenčného zápasu bánk o klienta. Na objem poskytnutých úverov malo vplyv aj sprísnenie úverovej politiky.

Zhoršenie vývoja reálnej ekonomiky, ktoré sa premietlo do zníženia príjmov domácností, a nižšia dôvera domácností v priaznivý ekonomický vývoj, premietnuté do zastavenia rastu konečnej spotreby a investovania, viedli k tomu, že rast zadlženosti sektora, ktorá v rokoch 2002-2008 tvorila od -0,5 až po -1,6 % z HDP, sa v roku 2009 preklopila do prebytku vo výške 689 mil. EUR (o 1,1% HDP).

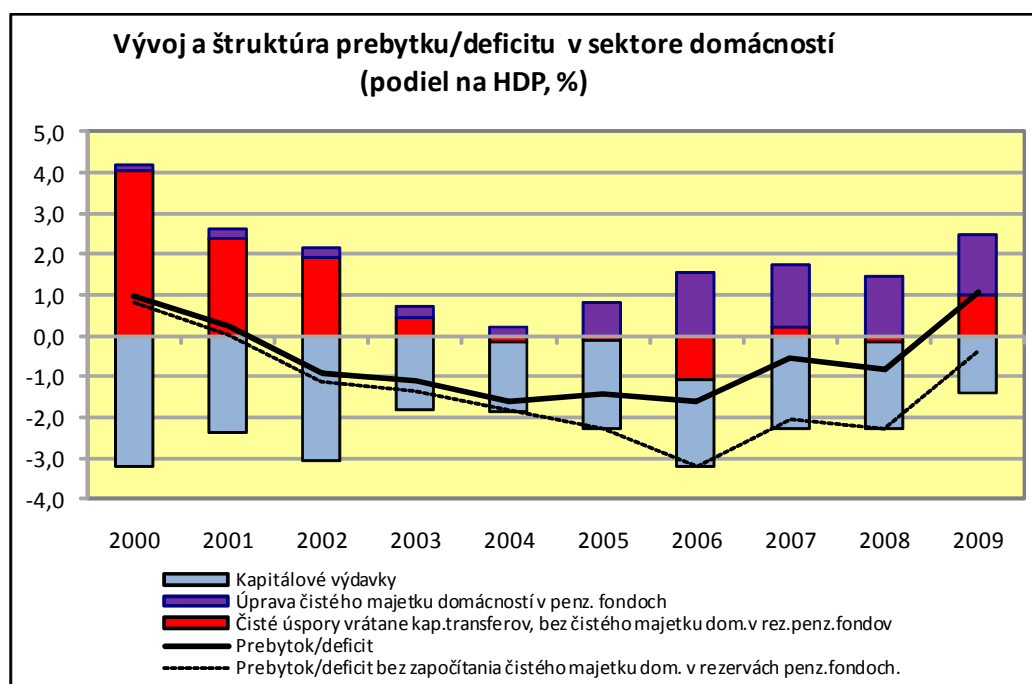
Ak zhrnieme uvedené zistenia, potom môžeme konštatovať, že dopad krízy a reakcia domácností na zhoršenú ekonomickú situáciu spočívali:

- vo výraznom spomalení, až poklese hlavných príjmov z ekonomickej aktivity – najmä zo zamestnania a z podnikania (zmiešané dôchodky),
- v znížení príjmov z majetku,

- v zastavení rastu výdavkov na konečnú spotrebu (slabý spotrebiteľský dopyt),
- v zastavení rastu, ba až poklese výdavkov na investície,
- v tvorbe úspor po rokoch ich poklesu,
- v znížení daní a odvodov a v kompenzačnom zvýšení sociálnych príjmov.

Vo výsledku sektor domácností vytvoril prebytok 1,1% HDP. Stalo sa tak prvý raz od roku 2000, odkedy sa bilancia sektora, napriek rýchlemu rastu príjmov, pohybovala okolo -1% HDP v priemere (domácnosti tvorili dlhodobu deficit). Inú významnú zmenu v postavení sektora predstavuje zvýšenie podielu sektora na HDP – vo všetkých dôležitých príjmových a výdavkových ukazovateľoch. Bolo to spôsobené tým, že dopad na príjmy a reakcia výdavkov boli, v porovnaní so zmenami HDP, pomalšie.

Graf 3.3.4

Tabuľka 3.3.1

Podiel príjmov a výdavkov sektora domácností na HDP, v %

Ukazovateľ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Bežné príjmy sektora (spolu)	80,5	80,9	81,1	77,8	76,4	77,0	76,5	76,8	78,2	83,5
odmeny zamestnancov	41,9	41,1	41,2	40,4	39,0	40,2	39,6	39,0	38,9	41,0
z toho hrubé mzdy	32,2	31,6	31,5	31,3	30,4	31,6	31,3	30,8	30,3	32,2
zmišané dôchodky čistے	17,9	19,3	19,5	19,3	19,1	19,6	20,1	20,6	21,7	22,4
dôchodky z majetku	5,1	4,0	3,7	2,8	2,8	1,9	2,1	2,4	2,8	2,6
z toho úroky	3,7	2,8	2,5	1,7	2,1	1,3	1,3	1,3	1,2	1,2
sociálne dávky	13,7	13,8	14,0	12,2	12,7	13,0	12,4	12,1	11,9	14,3
ostatné bežné transfery (len D75 + D3+D72)	1,9	2,7	2,7	3,0	2,7	2,3	2,4	2,7	2,9	3,2
z toho poistné náhrady neživotného poistenia	0,3	0,5	0,3	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4
Bežné výdavky sektora (spolu)	21,2	21,7	22,0	21,3	20,1	20,7	21,5	21,5	22,2	22,7
dôchodky z majetku	0,5	0,4	0,4	0,4	0,6	0,7	1,2	1,3	1,3	1,1
z toho úroky	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,6	1,2	1,3	1,2	1,0
bežné dane z dôchodkov	3,9	4,0	3,9	4,0	3,2	3,2	3,1	3,3	3,3	2,9
sociálne príspevky	14,8	15,1	15,6	14,8	14,4	14,5	14,4	14,2	14,5	15,2
ostatné bežné transfery (len D75+D71)	2,0	2,2	2,2	2,2	2,0	2,2	2,8	2,8	3,2	3,6
z toho čisté platby poistného než. poistenia	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4
Disponibilný dôchodok, čistý	59,3	59,2	59,0	56,5	56,2	56,3	55,0	55,3	56,0	60,8
Konečná spotreba domácností (-)	55,5	57,1	57,1	56,0	56,4	56,4	56,1	55,1	56,1	59,8
Úprava čist. majetku domov rezervách penz.fondov(+)	0,1	0,2	0,2	0,3	0,2	0,8	1,6	1,5	1,5	1,5
Čisté úspory	3,9	2,4	2,2	0,7	0,1	0,7	0,5	1,7	1,3	2,5
Čisté úspory bez úprav majetku v rezervách penz.fondov)	3,8	2,2	1,9	0,5	-0,1	-0,1	-1,0	0,2	-0,2	1,0
Kapitálový účet	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Čisté úspory	3,9	2,4	2,2	0,7	0,1	0,7	0,5	1,7	1,3	2,5
Kapitálové transfery, prijaté mínus vyplatené	0,3	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tvorba hrubého fixného kapitálu	6,5	5,6	6,1	5,4	4,9	5,5	5,5	5,3	5,1	5,2
Spotreba fixného kapitálu (-)	-3,3	-3,4	-3,4	-3,5	-3,4	-3,4	-3,3	-3,1	-3,1	-3,3
Zmena stavu zásob	0,1	0,3	0,2	-0,1	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Nadobudnutie mínus úbytok cenností	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Nadobudnutie mínus úbytok nef. neprod. aktív	-0,2	-0,2	0,0	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,1	0,0	-0,6
Deficit / prebytok sektora	1,0	0,2	-0,9	-1,1	-1,6	-1,4	-1,6	-0,5	-0,8	1,1

3.4 Sektor verejnej správy

Hospodárenie sektora vlády bolo rozhodujúcim spôsobom ovplyvnené tým, do akej miery sa pri príprave a aktualizácii verejného rozpočtu predvídal vývoj krízy a jej dopady na príjmy verejného rozpočtu. Kým v období prípravy rozpočtu prevládali optimistické očakávania a predpokladalo sa, že dopad krízy na ekonomiku SR a verejný rozpočet bude malý, postupujúca kríza, dopady poklesu zahraničného dopytu na export zo Slovenska, rastúca nezamestnanosť a zhoršujúce sa očakávania podnikov a domácností postupne zhoršovali výhľad pre ekonomiku a výsledok hospodárenia rozpočtu. Vzhľadom na existujúce informačné a implementačné oneskorenia však nebolo prakticky možné očakávať významnú reakciu zo strany vlády. Vláda v roku 2009 prijala viaceré tzv. protikrizové opatrenia, ktoré mali zmierniť dopad hospodárskej krízy na domácu ekonomiku (vybrané sektory) a vybrané skupiny obyvateľov. Ich rozsah aj účinok však objektívne nemohol byť veľký. Prepad príjmu a žiadna, alebo menej významná stabilizačná reakcia predovšetkým na strane výdavkov, sa

prejavila vo výsledku hospodárenia sektora vlády. Kým v roku 2008 deficit sektora predstavoval - 2,1% z HDP, v roku 2009 deficit vzrástol na - 7,9% (v bežných cenách).

Ako sme uviedli, výrazný pokles ekonomiky v roku 2009 mal z následok nižšie príjmy verejného rozpočtu. Podiel bežných príjmov na HDP v roku 2009 bol však takmer rovnaký ako v roku 2008 (32,1, resp. 32,2%).

Hlavný príjem sektora vlády predstavujú dane, a to dane z produkcie a dane z príjmov. Vývoj daní z produkcie zaostal za vývojom ekonomiky. Pri poklese HDP o -5,9%, klesol výber daní z produkcie o -7,5%. Daňová kvóta daní na produkciu sa preto v roku 2009 mierne znížila o 0,2 p.b. a predstavovala 10,3% HDP.

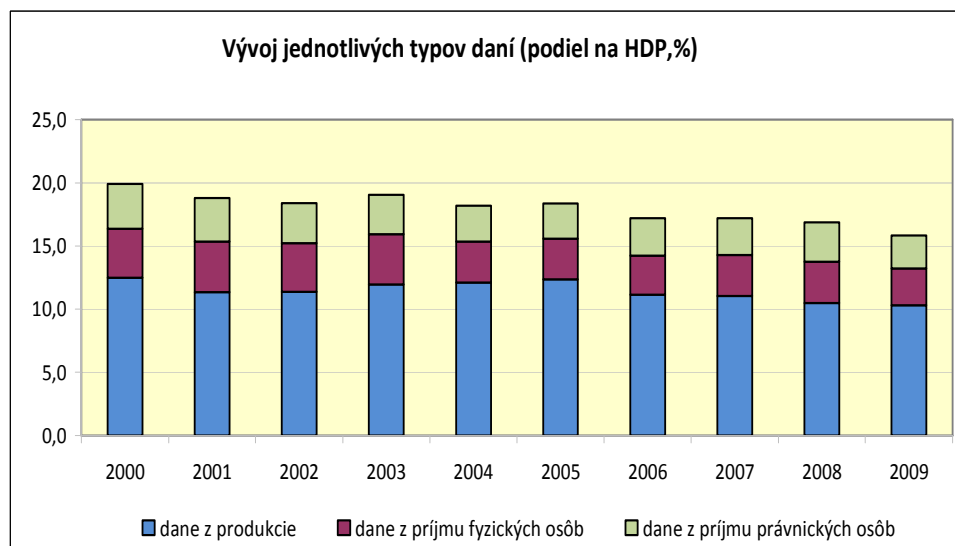
Objem priamych daní klesol výraznejšie, a to o - 18,6%. Dane z príjmu právnických osôb klesli o - 20,9% a dane z príjmu fyzických osôb o - 16,5%. Na pokles výberu daní z príjmov fyzických osôb malo vplyv predovšetkým nariadenie vlády, ktorým sa v roku 2009 zvýšila odpočítateľná položka z daňového základu fyzických osôb o takmer 600 eur. Cieľom tohto opatrenia bolo znížiť daňové zaťaženie predovšetkým nízkopríjmovým a stredno-príjmovým skupinám občanov. Výpadok daní z príjmov fyzických osôb ako aj právnických osôb najviac postihol rozpočty obcí, pre ktoré predstavuje príjem dane z príjmu fyzických osôb (DPFO) rozhodujúci zdroj financovania ich činnosti.

Z nasledujúceho grafu je zrejмый dlhodobý trend znižovania podielu daní na HDP (tzv. daňová kvóta D). Vysvetlenie tejto skutočnosti treba hľadať najmä v tom, ako je definovaný základ jednotlivých typov daní.

Daňová sadzba u dane z príjmu fyzických osôb je u príjmov z miezd progresívna, avšak samotná kvóta závisí od rozdelenia miezd, nezdaniteľného minima a podielu miezd na HDP. Daň zo zmiešaných dôchodkov je ovplyvnená spôsobom účtovania – podľa niektorých informácií až 85% živnostníkov dáva z rôznych dôvodov prednosť účtovaniu paušálnych nákladov. Vo výsledku sa daňová kvóta DPFO po reforme v r. 2003 znížila z približne 7% HDP a ustálila sa blízko 6% HDP. V r. 2009 ju jednorázovo znížilo krízové opatrenie na podporu nízkopríjmových domácností (zvýšenie nezdaneného minima).

Podiel nepriamych daní na HDP po roku 2004 klesal z dvoch dôvodov. Po prvé, nie všetky dôchodky sa realizujú v spotrebe a teda základ pre DPH nerastie úmerne s dôchodkami domácností. Ako sme uviedli, v roku 2009 domácnosti obmedzili spotrebu a zvýšili tvorbu úspor. Spotrebné dane sa uplatňujú na fyzické množstvá, ktoré nemusia rásť úmerne s HDP. Význam cla pre príjem verejného rozpočtu po vstupe do EÚ klesol. Reexporty a zušľachtenie pre export tiež neprinášajú DPH. Úlohu hrajú aj nákupy v zahraničí a zhoršovanie výmenných relácií. Okrem toho, pri rýchlom raste ekonomiky na báze priamych zahraničných investícií rastú dôchodky (výnosy), ktoré nemajú vzťah k domácejmu použitiu. Celkovo daňová kvóta nepriamych daní po roku 2004 klesla z 12% HDP na takmer 10% HDP.

Graf 3.4.1

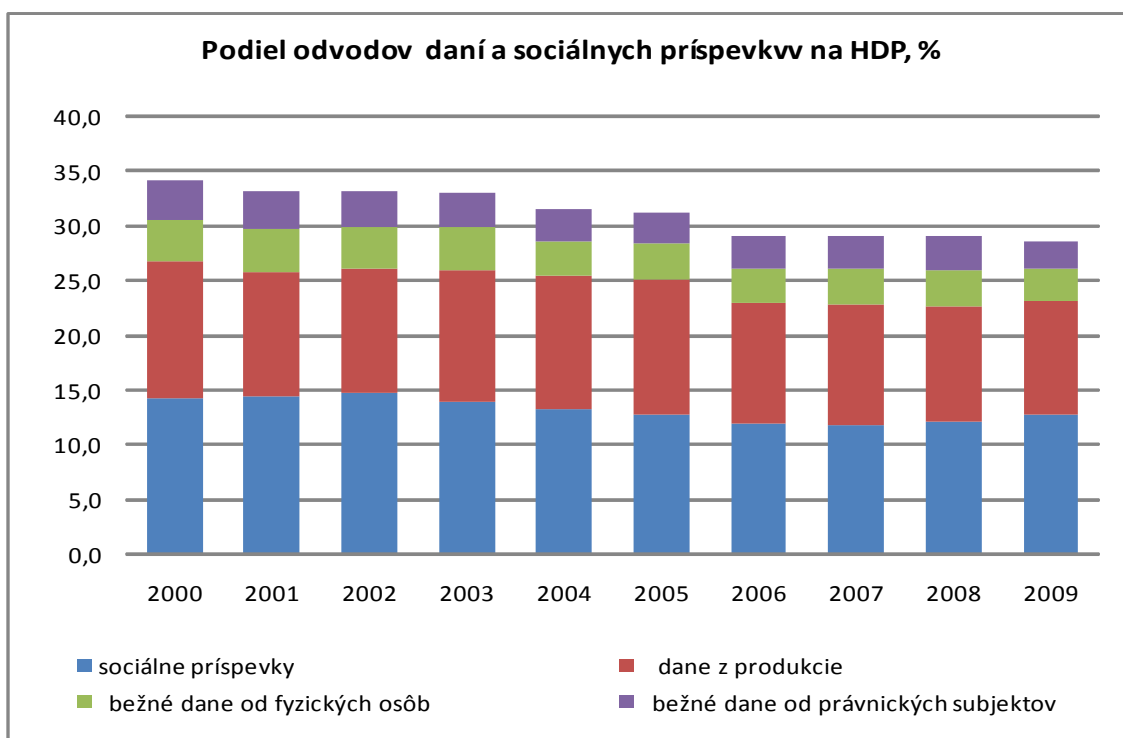

Na strane príjmov sektora dôležitú položku zohrávajú odvody do fondov sociálneho zabezpečenia (do Sociálnej poisťovne a do Všeobecnej zdravotnej poisťovne). Táto položka národných účtov zahrnuje príspevky od zamestnávateľov, zamestnancov, samostatne hospodáriacich osôb a tiež príspevky štátu za zákonom určené osoby (deti dôchodcov). Klesajúci podiel týchto príjmov verejných rozpočtov na HDP po roku 2000 súvisí o.i. s tým, že vymeriavací základ je ohraničený násobkami priemernej mzdy – nezahrnuje vysoké príjmy. Okrem toho existuje celý rad výnimiek a úľav, ktoré platenie sociálnych a zdravotných odvodov znižujú. Objem týchto zdrojov významne závisí od toho, akým percentom z priemernej mzdy prispieva za poistencov štátu štát. Vzhľadom na to, že hrubé

mzdy v roku 2009 takmer nerástli a príjmy podnikateľov klesli, odvody do fondov sociálneho zabezpečenia sa oproti roku 2008 znížili o - 0,8%. Podiel týchto príjmov na HDP v roku 2008 a v 2009 vzrástol z 12,2 na 12,8% HDP. Súvisí to najmä s tým, že mzdy (základ pre platby odvodov) spomalili menej ako HDP.

Pri pohľade na uvedené čísla je zrejмый dlhodobý trend znižovania podielu výberu daní a odvodov (sociálnych príspevkov) na HDP. Od roku 2006 tieto príjmy spolu tvoria menej ako 30% z HDP, v krízovom roku 2009, pri hlbokom poklese HDP, podiel klesol na najnižšiu hodnotu, 28,6% (graf 3.4.2).

Graf 3.4.2

Výdavky sektora verejnej správy sa riadia zvyčajne vývojom príjmových položiek sektora a rozpočtovaným deficitom sektora verejnej správy. Ako sme uviedli, aj v dôsledku oneskoreného rozpoznania rozsahu a hĺbky krízy, to tak nebolo v roku 2009. Výdavky sa odvíjali najmä od toho, ako boli naplánované v rozpočte a ich zmeny sa zamerali na zmiernenie dopadu krízy na obyvateľstvo, na rodiny s deťmi, na uchádzačov o zamestnanie a tiež na podnikateľské prostredie. Niektoré výdavky vzrástli prirodzene, ako reakcia na narastajúce sociálne problémy – pôsobili ako automatický stabilizátor.

Upravil sa zákon o sociálnom poistení (návrh novely zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov). Tento zákon zmiernil podmienky pre vyplácanie dávok v nezamestnanosti, dĺžku poberania dávky v nezamestnanosti, zvýšil výšku dávky v nezamestnanosti, atď. (Odhad dopadu zákona na príjmy Sociálnej poisťovne predstavoval asi 287,6 mil. EUR, a zvýšenie jej výdavkov asi o 22, mil. EUR.)

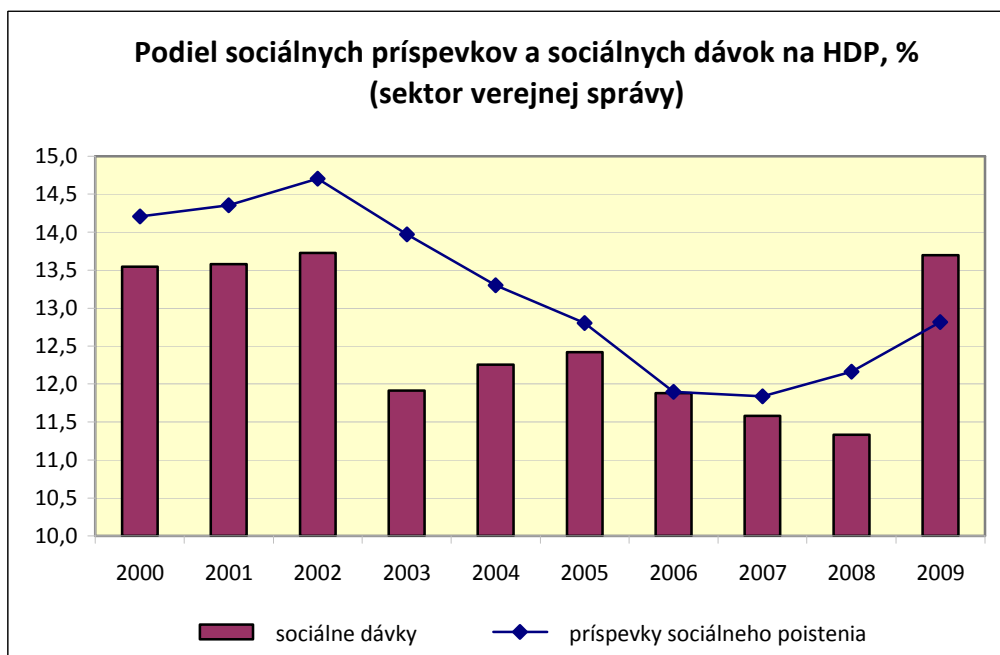
Ďalšie opatrenia smerovali k prijatiu nových aktívnych opatrení na trhu práce. Aj keď väčšina aktívnych opatrení na trhu práce bola realizovaná prostredníctvom národných projektov financovaných zo zdrojov Európskeho sociálneho fondu, súčasne boli spolufinancované zo zdrojov štátneho rozpočtu, ktoré si tiež vyžiadali navýšenie sociálnych výdavkov štátu. Aby sa predišlo prepúšťaniu zamestnancov, boli to opatrenia na podporu udržania zamestnanosti (príspevky zamestnávateľom na úhradu povinných odvodov do fondov sociálneho zabezpečenia), príspevky na podporu vytvárania nových pracovných miest (príspevky zamestnávateľom pri zamestnaní uchádzačov o zamestnanie), príspevok ku mzde zamestnanca, ďalej podpora pracovnej mobility, príspevok na podporu samostatnej zárobkovej činnosti, podpora v oblasti zakladania sociálnych podnikov, atď.

Spolu sociálne dávky vyplatené v sektore verejnej správy v roku 2009 vzrástli oproti predchádzajúcemu o 13,7% (kým v roku 2008 vzrástli o 6,5%), čo do značnej miery prispelo k rastu zadlženosti sektora.

Kým v období 2000-2008 boli sociálne dávky kryté príjmami na sociálne zabezpečenie, v roku 2009 rozdiel v sume príjmov sociálneho zabezpečenia a výdavkov na sociálne zabezpečenie predstavoval sumu 555 mld. EUR (0,9% z HDP), graf 3.4.3.

Vo vývoji po roku 2000 je zrejmý pokles príspevkov a tiež pokles sociálnych dávok v % k HDP. Pokles príspevkov súvisí s ohraničením vymeriavacieho základu a s rastúcou úlohou iných dôchodkov ako miezd. Pokles dávok je spojený najmä s priaznivým vývojom ekonomiky a nezamestnanosti a tiež s reformami, ktoré mali za cieľ obmedziť zneužívanie sociálneho systému. Súčasne však treba mať na zreteli, že od roku 2004 prebiehala reforma dôchodkového systému, ktorá významne zaťažila verejné financie, vzhľadom na nečakane veľký záujem o sporenie v 2. pilieri.

Graf 3.4.3

Celkový disponibilný dôchodok sektora na strane výdavkov ovplyvňujú ešte výdavky, ako sú subvencie na produkciu, ktoré vláda poskytuje trhovým výrobcam, resp. pomocou ktorých vláda prerozdeľuje aj prostriedky z rozpočtov EÚ, ďalej sú to dôchodky z majetku a ostatné bežné transfery, v rámci ktorých evidujú niektoré transfery voči EÚ.

V roku 2009 verejná správa poskytla o 82 mil. EUR nižší objem subvencií trhovým výrobcam ako rok predtým. Ako ukázala analýza príjmov a výdavkov voči EÚ, v roku 2009 sa zvýšilo čerpanie prostriedkov z fondov EÚ až o 25%. A keďže odvody do rozpočtov EÚ vzrástli o 8%, čistá finančná pozícia SR voči fondom EÚ sa v roku 2009 oproti roku 2008 vylepšila o 69,5%.

Tabuľka 3.4.1

Výdavky (mil. EUR)	2006	2007	2008	2009
Príspevok do Výskumného fondu pre uhlie a oceľ	5	7	7	0
Zdroj založený na DPH a HND a korekcie	458	481	520	612
<i>Odvody do rozpočtov EÚ (rozpočtované)</i>	462	488	527	612
<i>Odvody tradičných vlastných zdrojov (nerozpočtované)</i>	69	102	117	84
<i>Odvody do rozpočtov EÚ (spolu)</i>	531	590	643	696

Príjmy (mil. EUR)	2006	2007	2008	2009
Poľnohospodárske fondy spolu	309	376	351	528
Štrukturálne fondy (I. a II. prog.obdobie)	321	390	358	369
Kohézny fond (I. a II. prog. obdobie)	34	82	155	214
Špeciálna kompenzačná platba	15	0	0	0
<i>Príjmy z EÚ zaradené do príjmov štátneho rozpočtu</i>	678	847	863	1 110
<i>Príjmy z EÚ nezaradené do príjmov štátneho rozpočtu</i>	216	63	30	9
<i>Príjmy z EÚ (spolu)</i>	894	911	893	1 120

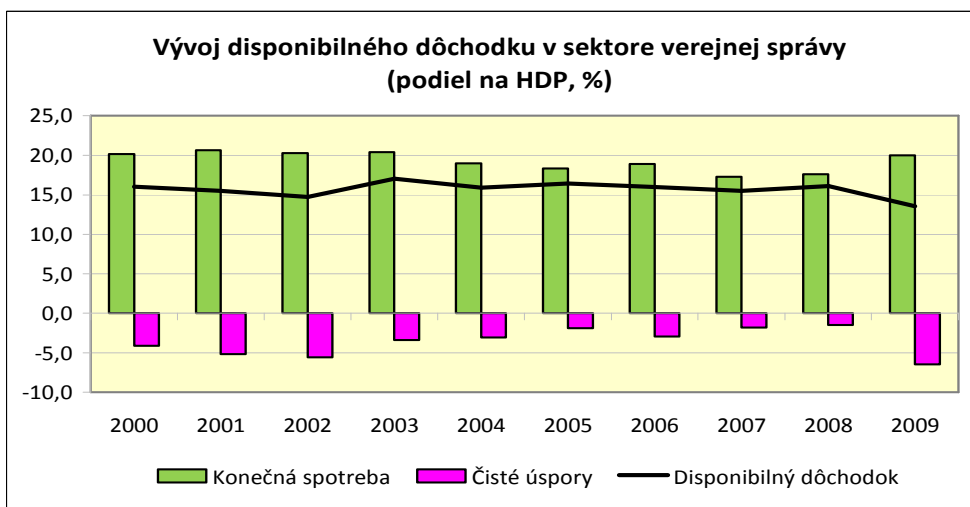
Čistá finančná pozícia SR	363	321	250	424
----------------------------------	------------	------------	------------	------------

Časť transferov z EÚ smeruje rovno k prijímateľom (v podobe subvencií na produkciu a investičných dotácií). V sektore verejnej správy sa transfery z EÚ zaznamenajú pod položkou *D74 Medzinárodná spolupráca*. Odvody do EÚ sú v národných účtoch zaznamenané jednak ako platby daní (odvod DPH a ostatných daní z produkcie) a v rámci sektora verejnej správy sa zaznamenajú ostatné odvody, ako je odvod z HND, v rámci položky *D75 Rôzne bežné transfery*. Časť prostriedkov je vyplácaná vo forme *subvencií na produkciu (D3)*.

Na jednej strane výpadok príjmov z daní a na druhej strane vysoký nárast sociálnych dávok viedli k tomu, že v roku 2009 disponibilný dôchodok v sektore verejnej správy klesol o -21%. Kým podiel disponibilného dôchodku na HDP v roku 2008 tvoril 16,1%, v roku 2009 to bolo už len 13,5%.

Výdavky na konečnú spotrebu verejnej správy vždy prevyšovali disponibilný dôchodok sektora, čiže sektor v minulých obdobiach vykazoval „čistú stratu“. Rovnaká tendencia bola aj v roku 2009 s tým, že rast konečnej spotreby sektora oproti minulému roku síce spomalil na 6,8%, ale výsledné „čisté straty“ v sektore vzrástli 4-násobne. Na raste konečnej spotreby verejnej správy sa najvýraznejšie podpísal rast medzispotreby (o 11,4%) a rast miezd o 6,4% (tabuľka 3.4.2).

Graf 3.4.4

Tabuľka 3.4.2

Produkcía a konečná spotreba sektora verejnej správy, mil. Eur

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
medzispotreba	2 120	2 320	2 292	2 503	2 562	2 472	3 111	2 818	3 038	3 384
odmeny zamestnancov	2 746	3 006	3 363	3 598	3 638	3 592	4 058	4 182	4 650	4 948
spotreba fixného kapitálu	1 193	1 274	1 358	1 460	1 532	1 416	1 485	1 533	1 645	1 715
ost. dane na produkciu	18	31	21	130	30	34	49	116	31	28
Produkcía sektora	6 077	6 631	7 034	7 691	7 762	7 514	8 703	8 649	9 364	10 075
toho trhová	557	483	583	764	564	647	698	737	695	734
ostatná netrhová produkcia	5 511	6 132	6 437	6 926	7 197	6 864	8 001	7 908	8 664	9 337

Konečná spotreba	6 279	6 992	7 466	8 291	8 584	9 036	10 410	10 640	11 803	12 602
v tom nákupy od trhových výrobcov*	768	860	1 029	1 365	1 387	2 172	2 409	2 732	3 139	3 265

* sú znížené o tržby z netrhovej produkcie, ktoré ale nepredstavujú významnú položku

Výsledný deficit sektora verejnej správy ovplyvnil okrem záporných čistých úspor aj vývoj na kapitálovom účte (graf 3.4.5). Čisté kapitálové transfery z verejného rozpočtu vzrástli v roku 2009 o 322 mil Eur, aj kvôli zrýchlenému čerpaniu eurofondov. Investičné aktivity sektora podobne ako v predchádzajúcich rokoch boli kryté spotrebou fixného kapitálu a príjmami z predaja neproduktívnych aktív, t.j. tieto výdavky nezvyšovali deficit sektora.

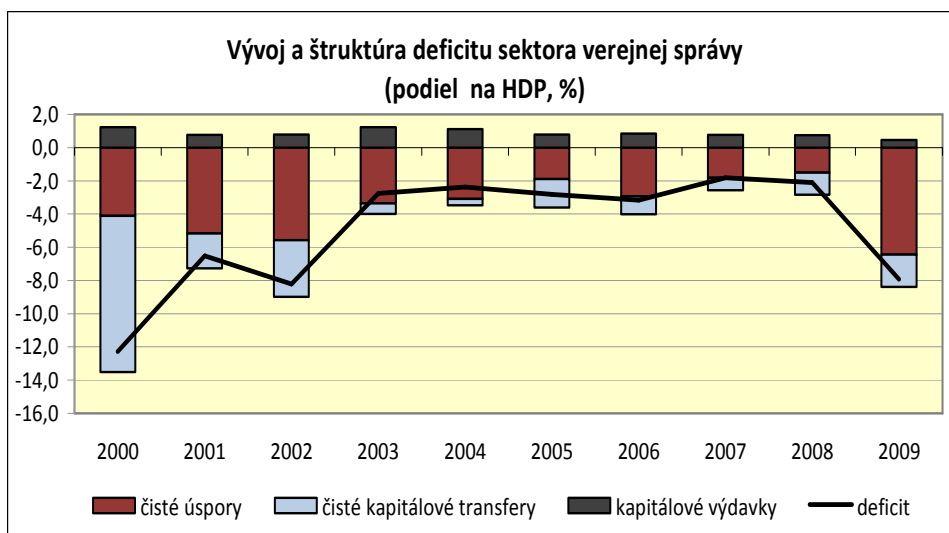
Z vyššie uvedenej analýzy vyplýva, že zhoršenie deficitu sektora verejnej správy na úroveň - 7,9% HDP v roku 2009 (pokles o 5,8 p.b.), bol spôsobený viacerými faktormi:

- Výpadkom vo výbere daní a odvodov sociálnych príspevkov. Tento výpadok bol identifikovaný len postupne a oneskorene. Reakcia vlády bola preto len nevýznamná

a bola skôr zameraná na podporu dopytu (zníženie alebo odloženie niektorých daňových a odvodových povinností),

- Sociálnou politikou, aktívnymi opatreniami na zmiernenie dopadov hospodárskej krízy na obyvateľstvo a na podnikateľskú sféru, ale tiež pôsobením automatických stabilizátorov (ktoré zvyšujú sociálne dávky v období rastu nezamestnanosti)
- Rastom konečnej spotreby a tiež rastom kapitálových transferov z rozpočtu, predovšetkým rastom miezd, medzispotreby a investičných dotácií v čase, keď ostatné sektory ekonomiky prešli na úsporný režim. Do tejto skupiny patria aj niektoré opatrenia na stabilizáciu podnikovej sféry.

Graf 3.4.5

Tabuľka 3.4.3

Podiel príjmov a výdavkov sektora verejnej správy na HDP, v %

Ukazovateľ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Bežné príjmy sektora (spolu)	37,9	36,4	35,1	35,5	33,9	33,8	32,6	31,3	32,1	32,2
dane na produkciu	12,5	11,3	11,4	11,9	12,1	12,4	11,1	11,0	10,5	10,3
príspevky sociálneho poistenia	14,2	14,4	14,7	14,0	13,3	12,8	11,9	11,8	12,2	12,8
dôchodky z majetku	2,2	1,8	0,8	1,3	1,7	2,0	2,0	1,7	1,5	1,4
z toho dividendy	1,2	0,8	0,1	0,3	0,9	1,3	0,9	1,0	0,8	0,9
úroky	0,9	0,9	0,6	0,9	0,7	0,6	1,0	0,6	0,7	0,4
daň z príjmov	7,4	7,5	7,0	7,1	6,1	6,0	6,1	6,2	6,4	5,5
od fyzických osôb	3,9	4,0	3,9	4,0	3,2	3,2	3,1	3,3	3,3	2,9
od podnikateľských subjektov	3,5	3,4	3,2	3,1	2,9	2,8	3,0	2,9	3,1	2,6
ostatné bežné transfery	1,7	1,4	1,2	1,2	0,6	0,7	1,5	0,5	1,6	2,1
z toho D74 Medzinárodná spolupráca	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,3	0,2	0,5	0,7
Bežné výdavky sektora (spolu)	21,9	20,9	20,4	18,4	18,0	17,4	16,6	15,8	16,0	18,6
subvencie na produkciu	2,5	2,1	1,5	1,7	1,9	1,3	1,3	1,2	1,7	1,6
dôchodky z majetku	4,1	4,0	3,6	2,5	2,2	1,7	1,9	1,6	1,5	1,5
sociálne dávky	13,5	13,6	13,7	11,9	12,3	12,4	11,9	11,6	11,3	13,7
ostatné bežné transfery	1,8	1,2	1,6	2,3	1,6	1,9	1,5	1,4	1,5	1,8
Disponibilný dôchodok, čistý	16,0	15,5	14,7	17,0	15,9	16,4	16,0	15,5	16,1	13,5
Konečná spotreba	20,1	20,6	20,3	20,4	19,0	18,3	18,9	17,3	17,6	20,0
Čisté úspory	-4,1	-5,2	-5,6	-3,4	-3,1	-1,9	-2,9	-1,8	-1,5	-6,4

Kapitálový účet	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Čisté úspory	-4,1	-5,2	-5,6	-3,4	-3,1	-1,9	-2,9	-1,8	-1,5	-6,4
Kapitálové transfery, prijaté mínus vyplatené	-9,4	-2,1	-3,4	-0,6	-0,4	-1,7	-1,1	-0,8	-1,3	-1,9
Tvorba hrubého fixného kapitálu	2,8	3,1	3,3	2,6	2,4	2,1	2,2	1,9	2,0	2,3
Spotreba fixného kapitálu (-)	-3,8	-3,8	-3,7	-3,6	-3,4	-2,9	-2,7	-2,5	-2,5	-2,7
Zmena stavu zásob	-0,2	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,1	-0,2	0,1	0,1	0,0
Nadobudnutie mínus úbytok cenností	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Nadobudnutie mínus úbytok nef. neprod. aktí	0,0	-0,1	-0,4	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,3	-0,1
Deficit sektora verejnej správy	-12,3	-6,5	-8,2	-2,8	-2,4	-2,8	-3,2	-1,8	-2,1	-7,9

3.5 Zahranie

V roku 2009 došlo k zlepšeniu vonkajšej makroekonomickej nerovnováhy, keď celkový deficit voči zahraničiu klesol na - 2,4% z HDP, čo je v období po roku 2000 najlepší výsledok⁵. Na tomto vývoji sa podieľala tak bilancia vývozu a dovozu tovarov a služieb, ako aj bilancia bežných transferov a bilancia kapitálových transferov.

V roku 2009 sa naplno prejavili následky hospodárskej krízy vo vývoze domácich produktov. V dôsledku zníženia zahraničného dopytu vývoz klesol o - 20% a následne i dovoz o - 22%. Keďže dynamika poklesu dovozu prevýšila pokles vývozu, celkové saldo zahraničného obchodu ekonomiky SR voči zahraničiu sa znížilo na - 278 mil. EUR, čo bolo od roku 2000 najnižšie záporné saldo zahraničného obchodu (-0,44% HDP). V bilancii tovarov sa dosiahol dokonca prebytok vo výške 951 mil. EUR.

⁵ Účet zahraničia je konštruovaný z pohľadu zahraničia, t.j. príjmy sektora zahraničia predstavujú výdavky slovenskej ekonomiky, a naopak výdavky zahraničia sú príjmom ekonomiky. V tejto práci však vzťahy slovenskej ekonomiky voči zahraničiu budeme komentovať z pohľadu slovenskej ekonomiky.

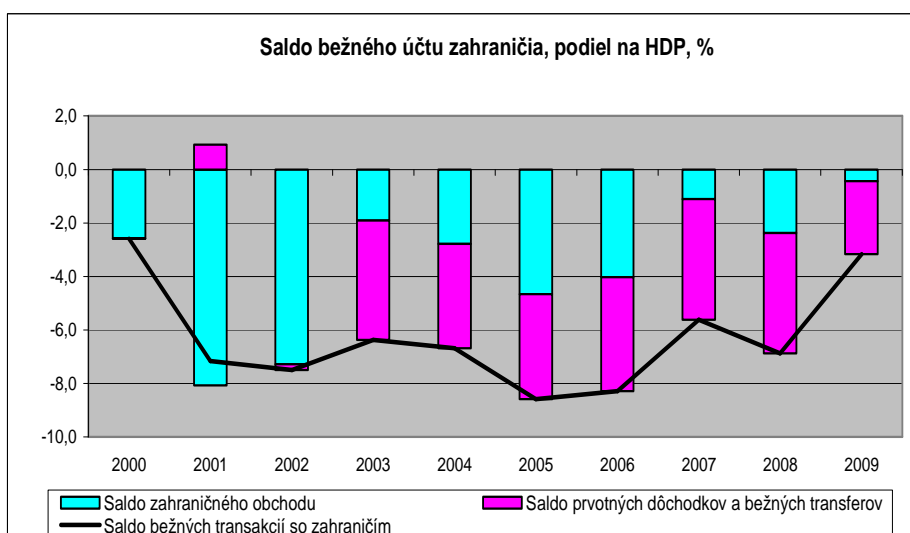
V zápornom salde prvotných dôchodkov a bežných transferov so zahraničím sa tiež dosiahlo výrazné zníženie (o 43%), keďže transfery vyplatené do zahraničia klesli o -26,9% a transfery prijaté zo zahraničia boli nižšie len o -16,5%.

Dôvodom zlepšenia záporného salda prvotných dôchodkov boli nižšie odvody dividend a reinvestovaných ziskov z PZI do zahraničia (o -30%), keďže dopady hospodárskej krízy na ekonomiku sa prejavili najmä v znížení ziskovosti podnikov s priamymi zahraničnými investíciami. Pri nižšom výkone ekonomiky aj odvod z HND do rozpočtov EÚ bol v roku 2009 nižší o - 24,4% .

Aj príjmy zo zahraničia boli nižšie, predovšetkým príjmy zo zamestnania (-14,6%), keďže v tomto období sa zo zahraničia vrátil vyšší počet osôb, ktoré v zahraničí stratili zamestnanie. Aj príjmy z prostriedkov EÚ vo forme subvencií klesli tiež o - 22%.

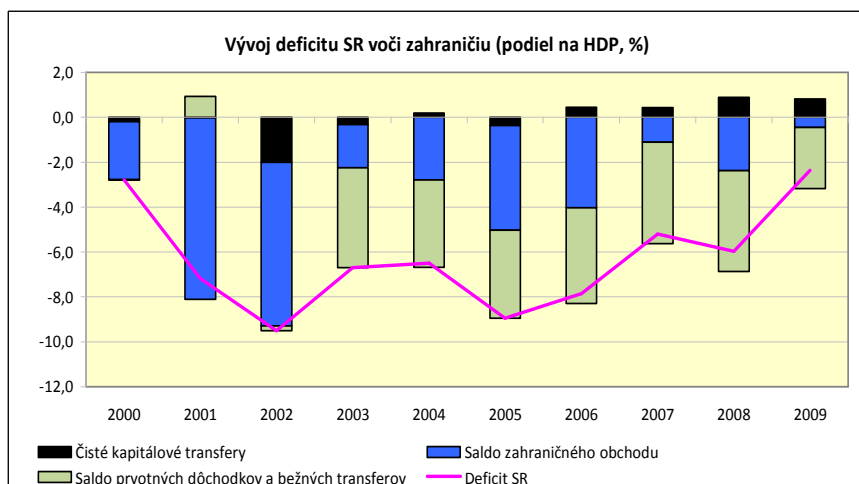
Celkové záporné saldo bežných transferov so zahraničím v roku 2009 predstavovalo 1997 mil. EUR, čo z HDP tvorilo asi - 3,17% (zníženie o 3,7 p.b.).

Graf 3.5.1

Keďže na kapitálovom účte zahraničia bol v roku 2009 zaznamenaný nárast kapitálových transferov vyplatených z fondov EÚ asi o 3%, bilancia kapitálového účtu znížila celkový deficit slovenskej ekonomiky voči zahraničiu na výsledných 1482 mil. EUR, t.j. - 2,4% HDP.

Graf 3.5.2

Celkovo bilancia sektora zahraničia v roku 2009 odzrkadľuje jednak zmeny v domácej ekonomike, v jej jednotlivých sektoroch, ale aj špecifické zmeny ekonomiky voči zahraničiu:

- pozitívne sa prejavilo obmedzenie dovozu, ktorý reagoval na domáce použitie, vrátane čerpania zo zásob, aj na export,
- pozitívne sa prejavila znížená repatriácia ziskov,
- pozitívne sa prejavili transfery voči zahraničiu,
- negatívne pôsobil pokles príjmov zo zamestnania.

4.1 Konštrukcia SAM

O konštrukcii matice SAM za SR už boli napísané viaceré práce [9,10], preto na úvod zhrnieme len základné informácie.

Matice SAM na agregovanej úrovni boli skonštruované na údajoch SNÚ SR za rok 2005 a za rok 2009, hodnoty sú vyjadrené v bežných cenách, v eurách (tabuľka 4.1,4.2).

Prezentovaná SAM zobrazuje v 17 riadkoch a stĺpcoch základné transakcie v ekonomike nachádzajúce sa na účtoch SNÚ: Účte výrobkov a služieb, Účte tvorby dôchodkov, Účte rozdelenia a použitia dôchodkov, Kapitálovom účte a Účte zahraničia. Na samostatných účtoch sú v SAM zobrazené dane z produktov a subvencie na produkty.

Účet tovarov a služieb (1) zobrazuje v riadku použitie zdrojov v ekonomike, t.j. domácej a dovezenej produkcie v medzispotrebe (prvok 1,1), v konečnej spotrebe verejnej správy (1,3c), konečnej spotrebe domácností (1,3d), konečnej spotrebe neziskových inštitúcií slúžiacich domácnostiam (1,3e), v tvorbe hrubého fixného kapitálu (1,5), v zásobách (1,6), vo vývoze (1,7). V stĺpci tohto účtu je zobrazená ponuka, t.j. produkcia a dovoz v cenách odberateľov. Domáca produkcia v základných cenách je zaznamenaná v nákladovej štruktúre, t.j. ako medzispotreba (1,1) a komponenty pridanej hodnoty: odmeny zamestnancov (2a,1), prevádzkový prebytok hrubý (2b,1), ostatné dane z produkcie (2c,1) ostatné subvencie na produkciu (2d,1). Dovoz tovarov a služieb v cenách cif/fob je zachytený v políčku (7,1). Na riadkoch 4a-4d sú zaznamenané dane z produktov a subvencie na produkty vzťahujúce sa k domácej produkcii a k dovozu.

Na účte tvorby dôchodkov (2) sú zaznamenané dôchodky vytvorené v SR (komponenty pridanej hodnoty) a v zahraničí a ich rozdelenie do inštitucionálnych sektorov ekonomiky a do zahraničia. *Odmeny zamestnancov* vyplatené v SR (2a,1) plus odmeny vyplatené v zahraničí (2a,7) sú príjmom sektora domácností (3c,2a) a sektora zahraničia (7,2a).

Hrubý prevádzkový prebytok vytvorený v ekonomike (2b,1) je alokovaný do inštitucionálnych sektorov ekonomiky: sektora nefinančných korporácií (3a,2b), finančných korporácií (3b,2b), sektora verejnej správy (3c,2b), sektora domácností (3d,2b) a sektora neziskových inštitúcií slúžiacich domácnostiam (NISD) (3e,2b).

Ostatné dane z produkcie vzťahujúce sa k domácej produkcii (2c,1) sú príjmom sektora verejnej správy (3c,2c).

Ostatné subvencie na produkciu zápornou hodnotou vyjadrujú vlastne náklady sektora verejnej správy (3c,2d) a tiež zahraničia (7,2d).

Na účte rozdelenia a použitia dôchodkov (3) sú zachytené všetky transakcie súvisiace s prvotným a druhotným rozdelením dôchodkov medzi inštitucionálnymi sektormi ekonomiky a medzi zahraničím, ako aj použitie týchto dôchodkov v konečnej spotrebe. Submatica (3a-3e, 3a-3e) zaznamenáva transakcie dôchodkových tokov medzi rezidentskými inštitucionálnymi sektormi, riadkový vektor (7, 3a-3e) zaznamenáva transakcie smerujúce do zahraničia, stĺpcový vektor (3a-3e,7) naopak transakcie smerujúce zo zahraničia do inštitucionálnych sektorov ekonomiky. Bilancujúca položka tohto účtu (riadok 5) zaznamenáva hrubé úspory každého sektora (3a-3e).

Kapitálový účet (5) ukazuje, ako je financovaná tvorba hrubého fixného kapitálu (1,5) vrátane zmien v zásobách (6,5) a kapitálových transakcií voči zahraničiu (7,5). Ako vidieť z riadku 5 tohto účtu, okrem hrubých úspor rezidentských sektorov je tvorba fixného kapitálu financovaná pôžičkami zo zahraničia (prvok 5,7).

Účet zahraničia (7) zaznamenáva všetky transakcie sektora zahraničia voči SR (z pohľadu zahraničia), t.j. v stĺpci 7 sú zaznamenané výdavky zahraničia, v riadku 7 príjmy zahraničia. Bilancujúca položka tohto účtu (spoločná s bilancujúcou položkou kapitálového účtu) vyjadruje celkový deficit slovenskej ekonomiky voči zahraničiu.

Samostatný účet zvolený pre zobrazenie daní z produktov a subvencií na produkciu (4) umožňuje ukázať, že po vstupe SR do EÚ časť daní smeruje aj do rozpočtov EÚ (7,4a), a naopak, z fondov EÚ sa čerpajú subvencie na produkciu (7,4d).

4.2 Porovnanie nákladových štruktúr dvoch SAM (2009 a 2005)

Z porovnania SAM z roku 2005 a roku 2009 vidieť výrazné zmeny v nákladovej štruktúre jednotlivých účtov, čo dokumentuje niektoré zmeny v ekonomike (tabuľka 4.3).

V štruktúre ponuky tovarov a služieb v roku 2009 došlo k posunu, keď vzrástol podiel výrobkov a služieb z domácej produkcie (políčka 1-2,1) a klesol podiel produkcie z dovozu (políčko 7,1). V štruktúre domácej produkcie bol zaznamenaný rast podielu zložiek pridanej hodnoty oproti medzispotrebe. Podiel vybraných daní z produkcie a z dovozu bol v roku 2009 nižší ako v roku 2005.

V rozdelení prevádzkového prebytku do inštitucionálnych sektorov bol v roku 2009 zaznamenaný pokles podielu prevádzkového prebytku vyprodukovaného v sektore nefinančných a finančných korporácií a naopak, vzrástol podiel prevádzkového prebytku v domácnostiach. Vyplýva to z toho, že v prevádzkovom prebytku sektora domácností je zaznamenaný okrem prevádzkového prebytku podnikateľov aj prevádzkový prebytok z imputovanej produkcie domácností (služby bývania poskytované pre seba vlastníkmí bytov a domov, poľnohospodárska a stavebná produkcia vyprodukovaná vo vlastnej réžii domácností), ktoré nezaznamenali výraznejší pokles oproti roku 2005.

V nákladovej štruktúre inštitucionálnych sektorov môžeme vidieť rast podielu bilancujúcej položky, t.j. hrubých úspor v sektore nefinančných korporácií a v sektore domácností. Naopak, rast podielu záporných úspor v sektore verejnej správy bol spôsobený predovšetkým rastom podielu konečnej spotreby sektora.

Z nákladového účtu sektora zahraničia vidieť v roku 2009 rast podielu vývozu tovarov a služieb a výrazný pokles podielu zadlženosti slovenskej ekonomiky voči zahraničiu.

4.3 Lineárny SAM model

Pre simulácie hospodárskej politiky bol navrhnutý jednoduchý lineárny model odvodený zo SAM. Spočíva v aplikovaní Leontiefovho lineárneho modelu (známy ako input-output model) na prvky matice SAM, v ktorej sa určia exogénne premenné (resp. účty).

Kým v Leontiefovom modeli endogénne premenné tvorili len výrobné činnosti ekonomiky, v SAM za endogénne premenné sa považujú aj ďalšie, ako sú faktory práce a kapitálu, inštitucionálne sektory. Tzv. input-output koeficienty (horíme im nákladové koeficienty) sa v SAM modeli vypočítajú za všetky účty ekonomiky okrem účtov, ktoré sa vyčlenia ako exogénne. Predpokladá sa, že nákladové koeficienty endogénnych účtov zostanú konštantné. Pri voľbe skupiny endogénnych účtov rozhoduje, či zmeny v úrovni výdavkov priamo vyplývajú zo zmien v ich príjmoch. Pri exogénnych účtoch sa predpokladá, že výdavky sú tvorené nezávisle od príjmov. Za exogénne premenné sa zvykne považovať účet verejnej správy, investície, vývoz, ktorých zmeny predstavujú určité injekcie (impulzy) do ostatných oblastí ekonomiky. Výsledný multiplikátorový model je celkom riadený dopytom [1,8].

Pri konštrukcii lineárneho SAM modelu sa vychádza z nasledovného členenia účtov v SAM:

	Endogénne účty (m)	Suma exogénnych účtov (1)	Spolu
Endogénne účty (m)	MX	F	X
Exogénne účty (l)	BX	L	
Spolu	X		

kde

X je vektor celkových príjmov alebo výdavkov endogénnych účtov, rozmeru $(m \times 1)$, resp. $(1 \times m)$

F je vektor súčtu výdavkov exogénnych účtov, rozmeru $(m \times 1)$

L je stĺpcový vektor príjmov exogénnych účtov, rozmeru $(l \times 1)$

M je štvorcová matica $(m \times m)$ nákladových koeficientov endogénnych účtov. Nákladové koeficienty m_{ij} vyjadrujú štruktúru výdavkov jednotlivých účtov.

B je obdĺžniková matica $(l \times m)$ nákladových koeficientov exogénnych účtov ako riadkov a endogénnych účtov ako stĺpcov.

Potom lineárny SAM model má tvar:

$$X = (E - M)^{-1}F$$

$$BX = L$$

kde prvky matice $(E-M)^{-1}$ sa nazývajú SAM multiplikátory.

Vypočítané SAM multiplikátory predstavujú jednoduché ukazovatele, ktoré obsahujú významné informácie o štruktúre ekonomiky, ktorá sa mení v dôsledku zmien v exogénnych účtoch. SAM multiplikátory vyjadrujú celú škálu efektov exogénnych účtov na oblasť výroby, na faktory výroby a na príjmy inštitucionálnych sektorov.

4.4 Simulácie hospodárskych politík

Vypočítané SAM multiplikátory sme v tejto práci využili na analýzu možných dopadov hospodárskej politiky v oblasti verejných financií. V modeli SAM sme vylúčili exogénny vektor (sektor verejnej správy) a vypočítali sme maticu multiplikátorov $(E-M)^{-1}$. Vypočítané multiplikátory vyjadrujú nielen priame a nepriame účinky exogénnych šokov, ale tiež účinky spätne vyvolané. Po vnesení impulzu do ekonomiky si ekonomika hľadá novú rovnováhu, t.j. všetky zložky dopytu a ponuky, faktory výroby a príjmy inštitucionálnych sektorov sa prispôbia tak, že sa dosiahne rovnováha.

Analýza príjmov a výdavkov sektora verejnej správy uvedená vyššie uviedla viacero opatrení, ktoré vláda prijala v čase hospodárskej krízy, ktoré mali vnieť impulz do ekonomiky, resp. mali zmierniť dopady krízy na obyvateľstvo. V nasledujúcich simuláciách sme chceli analyzovať dopad zmien vo výdavkoch vlády na jednotlivé oblasti ekonomiky, t.j. ako reagovali príjmy jednotlivých účtov (aktérov), t.j. predovšetkým ponuka výrobkov a služieb, zložky pridanej hodnoty, inštitucionálne sektory, resp. zahraničie.

Overovali sme štyri varianty impulzov do ekonomiky:

- a) zmeny vo výdavkoch verejnej správy na konečnú spotrebu, t.j. predovšetkým výdavkov na administratívu verejnej správy, ale aj na školstvo, zdravotníctvo a ďalšie netrhové služby. Zmena v týchto výdavkoch predpokladá jednak zmenu vo výdavkoch na nákup tovarov a služieb (výdavkov na medzispotrebu) a tiež výdavkov na odmeny zamestnancov sektora verejnej správy,
- b) zmeny vo výdavkoch verejnej správy voči sektoru domácností. Ide predovšetkým o výplatu sociálnych dávok, dávok v nezamestnanosti, sociálnych výpomoci, atď. ,

- c) zmeny vo výdavkoch sektora na investície v oblasti verejného sektora, ktoré sa premietnu v raste úspor, resp. v znížení zadĺženosti sektora,
- d) kombinované zmeny vo viacerých výdavkoch verejnej správy.

Výsledky simulácií

Opatrenia verejnej správy v podobe zníženia/zvýšenia výdavkov tak ako sme ich naznačili, sa nepremietnu priamočiaro do príjmov jednotlivých „úctov/sektor“ ekonomiky, ale vplyvom vzájomných väzieb a tokov v ekonomike výsledný dopad takých „šokov“ je znásobený multiplikatívnymi účinkami týchto väzieb. Simulácie zmien v exogénnom účte (šok) a vyčíslenie ich dopadu na príjmy endogénnych účtov je ukázaný v tabuľke 4.5, kde sú uvádzané absolútne zmeny v príjmoch sektorov v mil. EUR a v percentuálnom vyjadrení k pôvodným príjmom, a multiplikátorom, ktorý vyjadruje zmenu príjmu endogénneho účtu k zmene vo výdavkoch exogénneho účtu.

Variant A

Výdavky sektora verejnej správy na vlastnú administratívu, na bezpečnosť, na služby školstva, zdravotníctva (t.j. v oblasti netrhových služieb) predstavovali v roku 2009 asi 12602 mil. EUR (ide predovšetkým o výdavky na mzdy a platy (asi 39%), výdavky na nákup tovarov a služieb (27%), výdavku na nákup trhových služieb (26%). Oproti roku 2008 vzrástla konečná spotreba o 6,8%.

Simulácie ukázali, že zvýšenie výdavkov verejnej správy v oblasti konečnej spotreby o 1% má najväčší vplyv na celkovú ponuku výrobkov a služieb v ekonomike, ktorá sa zvýši vplyvom tohto opatrenia o 0,66%. Multiplikátor pri tejto zmene má najvyššiu hodnotu (10,03).

Zmeny v ponuke tovarov a služieb sa prejavajú aj v zmene vo výbere daní z produktov, ktoré sú s ňou previazané rovnakou percentuálnou zmenou, s multiplikátorom pri DPH vo výške 0,22.

V oblasti príjmov faktorov výroby sa účinok impulzu prejavil rovnako, t.j. rastom o 0,66%. Vyšší multiplikatívny účinok má impulz na hrubý prevádzkový prebytok (1,75), ako na odmeny zamestnancov (1,37).

Cez silné spätné väzby sa účinok daného impulzu prejaví v príjmoch účtu zahraničia, ktoré vzrastú o 0,64%, t.j. vzrastie predovšetkým dovoz vyvolaný dopytom pre domácu výrobu ale aj pre konečné použitie. Multiplikátor v tomto účte má druhú najvyššiu hodnotu (2,53).

Príjmy jednotlivých inštitucionálnych sektorov sa zvýšia v rozmedzí o 0,42-0,65%, pričom najsilnejší multiplikátor je vyčíslený za príjmy sektora domácností (2,42), v sektore nefinančných korporácií má hodnotu len 0,81, v sektore finančných korporácií 0,23.

Zníženie, resp. zvýšenie výdavkov vlády na konečné použitie sa premietne v raste, resp. poklese úspor sektora, ktoré predstavujú zdroj pre financovanie tvorby hrubého fixného kapitálu. Pri jednopercentuálnej zmene výdavkov na konečnú spotrebu sa o 0,74% zmenia celkové úspory sektora, čo predstavuje najvýraznejšiu percentuálnu zmenu (multiplikátor má hodnotu 0,77).

Súhrnný multiplikátor účinku daného šoku má hodnotu 21,10, t.j. pri jednopercentuálnej zmene výdavkov sektora verejnej správy na konečné použitie (t.j. 126 mil. eur) sa v súhrne príjmy jednotlivých aktérov ekonomiky zmenia 21 násobne, v percentuálnom vyjadrení o 0,64%.

Variant B

V druhom variante sa testuje zmena vo výdavkoch vlády voči domácnostiam. Do domácností zo sektora smerujú predovšetkým sociálne dávky, dávky v nezamestnanosti a ostatné sociálne výpomoci. V roku 2009 tieto výdavky predstavovali asi 8637 mil. eur a oproti roku 2008 vzrástli o 13,7%.

Jednopercentuálna zmena výdavkov vlády do domácností má opäť najsilnejší účinok na celkovú ponuku výrobkov a služieb v ekonomike, ktoré v súhrne sa zmenia o 0,37%, t.j. celkový účinok vyjadrený multiplikátorom je 8,02.

Aj zložky pridanej hodnoty sa zmenia o 37%, snajvyšším multiplikatívnym účinkom v hrubom prevádzkovom prebytku (1,40) a v odmenách zamestnancov (1,09). Rovnaká percentuálna zmena sa dosiahne aj vo výbere daní z produktov, ale s nižším multiplikátorom (0,18 pri DPH).

V príjmoch sektora domácností, ktorý má silné spätné väzby i väzby dopredu, sa tento šok prejaví najvyššou mierou z jednotlivých individuálnych účtov. Príjmy sektora sa zmenia o 0,47%, pričom multiplikátor má druhú najvyššiu hodnotu 2,95.

Vplyv na príjmy ostatných sektorov je podstatne nižší, príjmy v sektore nefinančných korporácií a finančných korporácií vzrastu o 0,37-0,36%, t.j. pri multiplikátore 0,67, resp. 0,22.

Rovnako ako v predchádzajúcom variante, zmeny v príjmoch jednotlivých sektorov sa prejavia v dopyte po výrobkoch a službách nielen z domácej produkcie ale aj z dovozu. Príjmy zahraničia pri tomto impulze sa zmenili o 0,36% s multiplikatívnym účinkom 2,04.

Vplyv výdavkov sektora verejnej správy na celkové úspory/straty sektora premietnutý do financovania tvorby hrubého fixného majetku sa prejaví v 0,48% zmene, s pomerne nízkym multiplikatívnym účinkom 0,64.

Súhrnný multiplikátor účinku druhého šoku má hodnotu 18,24, t.j. pri jednopercentuálnej zmene výdavkov sektora verejnej správy do domácností (t.j. 88,4 mil. eur) sa v súhrne príjmy jednotlivých aktérov ekonomiky zmenia 18 násobne, v percentuálnom vyjadrení o 0,39%.

Variant C

Straty v sektore verejnej správy v roku 2009 predstavovali sumu okolo –4065 mil. eur. a celkový deficit sektora verejnej správy sa prehĺbil v tomto roku na – 4999 mil. eur. Nasledovnou simuláciou sme chceli ukázať, ako sa prejaví 1-percentuálna zmena v úsporách verejnej správy na príjmy jednotlivých aktérov. Úspora sa môže dosiahnuť zmenou vo výdavkoch sektora, ako aj v príjmoch sektora.

Jednopercentuálna zmena v úsporách sektora verejnej správy prinesie najvýraznejšiu percentuálnu zmenu vo financovaní THFK, a to 0,34%, s multiplikátorom účinku 1,7.

Ponuka tovarov a služieb v ekonomike sa zmení o 0,12%, rovnako aj pridaná hodnota a dane na produkty.

Z ostatných účtov ekonomiky má impulz najvýraznejší efekt na príjmy zahraničia (2,49), potom na príjmy domácností (2,42), na hrubý prevádzkový prebytok (1,75) a odmeny zamestnancov (1,37).

Súhrnný multiplikátor účinku tretieho šoku má hodnotu 22,01, t.j. pri jednopercentuálnej zmene úspor sektora verejnej správy (t.j. 24 mil. eur) sa v súhrne príjmy jednotlivých aktérov ekonomiky zmenia 22 násobne, v percentuálnom vyjadrení o 0,13%.

Variant D

Vo štvrtom variante sme skombinovali viacero impulzov, výdavky do konečnej spotreby, výdavky do domácností, výdavky do sektora finančných a nefinančných korporácií a do zahraničia, ktoré spolu predstavujú jedno percento z celkových výdavkov verejnej správy (v pôvodnej štruktúre). Iná možnosť je meniť váhu jednotlivých výdavkov tak, aby účinok bol čo najvyšší.

Pri jednopercentuálnej zmene výdavkov sektora verejnej správy do všetkých sektorov v pôvodnej štruktúre sa zvýšia príjmy jednotlivých účtov v priemere o viac ako 1,13%, pri súhrnom multiplikátore 19,97.

Ponuka tovarov a služieb pri tomto impulze vzrastie o 1,12%, rovnako aj pridaná hodnota a dane z produkcie.

Príjmy sektora domácností sa zmenia o 1,10%, ale multiplikatívny účinok je najvyšší z jednotlivých individuálnych účtov (2,62).

Príjmy z dovozu pri tomto šoku majú multiplikátor 2,37, pri raste príjmov o 1,12%.

Najvyššiu percentuálnu zmenu zvonu zaznamená účet investícií, ktoré vzrastú o 1,34% pri multiplikátore 0,67.

Pre porovnanie účinku jednotlivých „šokov“ sme z jednotlivých variantov vybrali multiplikátory, ktoré vyjadrujú pomer prírastku konkrétneho príjmu v danom účte k objemu celkového impulzu. Rovnaké multiplikátory sme napočítali aj zo SAM v roku 2005.

V nasledujúcej tabuľke sú zachytené multiplikátory zo všetkých variantov vyčíslené zo SAM 2009 a 2005.

Tabuľka 4.4 Multiplikátory vyčíslené z modelu SAM (verejná správa ako exogénny vektor)

	2009				2005			
	1.variant	2.variant	3.variant	4.variant	1.variant	2.variant	3.variant	4.variant
ponuka tovarov služieb	10,03	8,02	10,04	9,18	9,77	7,75	9,77	8,92
odmeny zamestnancov	1,37	1,09	1,37	1,25	1,25	0,99	1,25	1,14
prevádzkový prebytok	1,75	1,40	1,75	1,60	1,60	1,27	1,60	1,47
ostatné dane z produkcie	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02
ostatné subvencie z produkcie	-0,04	-0,03	-0,04	-0,04	-0,04	-0,03	-0,04	-0,03
nefinančné korporácie	0,81	0,67	0,81	0,76	0,83	0,68	0,83	0,77
finančné korporácie	0,23	0,22	0,23	0,26	0,20	0,19	0,21	0,23
domácnosti	2,42	2,95	2,42	2,62	2,08	2,66	2,08	2,30
NISD	0,02	0,02	0,02	0,03	0,03	0,02	0,03	0,04
daň a pridanej hodnoty	0,22	0,18	0,22	0,20	0,24	0,19	0,24	0,22
dane z dovozu	0,01	0,00	0,01	0,01	0,01	0,00	0,01	0,00
ostatné dane z produktov	0,10	0,08	0,10	0,09	0,12	0,09	0,12	0,11
subvencie na produkty	-0,03	-0,02	-0,03	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02
investície	0,70	0,64	1,70	0,68	0,83	0,73	1,83	0,80
zmena stavu zásob	-0,04	-0,04	-0,10	-0,04	0,07	0,06	0,15	0,06
zahraníči	2,53	2,04	2,49	2,37	2,76	2,21	2,77	2,58
verejná správa	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
celkový multiplikátor	21,10	18,24	22,01	19,97	20,74	17,82	21,83	19,62

Každý variant simulácií prináša iné výsledky a závisí na cieľoch hospodárskych rozhodnutí, ktorý variant je pre daný zámer výhodnejší. Z porovnania štyroch variantov simulácii v roku 2009 sa dá usudzovať, že najvyššiu účinnosť majú opatrenia vlády zamerané na rast úspor sektora verejnej správy, t.j. na investície. Druhú najvyššiu elasticitu zaznamenalo opatrenie zamerané jednoznačne len na zníženie výdavkov konečnej spotreby sektora. Obidve opatrenia však vyvolávajú aj veľké zmeny v príjmoch zahraničia, t.j. predovšetkým v dovoze. Výdavky do domácností v podobe sociálnych transferov vykazujú najnižší multiplikatívny účinok. Ukazuje sa, že vhodnou kombináciou opatrení, ktoré sa týkajú výdavkov do rôznych sektorov, sa dá dosiahnuť optimálnejšie rozloženie účinkov.

Porovnanie multiplikátorov z roku 2009 a 2005 ukazuje, že rovnaké opatrenia v obidvoch rokoch nemajú rovnaký efekt na príjmy jednotlivých účtov (aktérov), čo súvisí so zmenou štruktúry vzájomných väzieb v SAM.

V roku 2009 na účinky jednotlivých impulzov do ekonomiky silnejšie reagovali domácnosti, ale aj ponuka tovarov a služieb a pridaná hodnota ekonomiky, v porovnaní s rokom 2005.

V roku 2005 na tie isté impulzy výraznejšie reagovali nefinančné korporácie, dane z produktov, investície a zahraničia.

Keďže sme pri simuláciách používali SAM na vysokom stupni agregácie, nemohli sme ukázať rozloženie jednotlivých impulzov detailnejšie do oblasti jednotlivých výrobných činností (pre rok 2009 nie je ešte k dispozícii tabuľka dodávok a použitia, v ktorej je oblasť tvorby a použitia rozčlenená detailne podľa produktov).

Simulácie aj na týchto SAM maticiach ukázali odlišné reakcie aktérov ekonomiky na rôzne vonkajšie impulzy, v tomto prípade sektora verejnej správy.

Tabuľka 4.5 Výsledky simulácií s modelom SAM SR za rok 2009 (verejná správa ako exogénny vektor)

Príjmy endogémnych účtov	Bázičné hodnoty 2 009 mil. eur	Simulácia A				Simulácia B				Simulácia C				Simulácia D			
		Šok ΔF (mil. eur)	Vplyv ΔX (mil. eur)	Zmena ΔX/X (%)	Multiplikátor	Šok ΔF (mil. eur)	Vplyv ΔX (mil. eur)	Zmena ΔX/X (%)	Multiplikátor	Šok ΔF (mil. eur)	Vplyv ΔX (mil. eur)	Zmena ΔX/X (%)	Multiplikátor	Šok ΔF (mil. eur)	Vplyv ΔX (mil. eur)	Zmena ΔX/X (%)	Multiplikátor
Výrobky a služby	190 519	-126,02	-1 264	-0,66	10,03	0	-709	-0,37	8,02	0	-2104	-1,10	10,04	-126	-1972	-1,04	9,20
Odmeny zamestnancov	26 023	0	-172	-0,66	1,37	0	-97	-0,37	1,09	0	-287	-1,10	1,37	0	-269	-1,03	1,25
Prevádzkový prebytok, hrubý	33 193	0	-220	-0,66	1,75	0	-123	-0,37	1,40	0	-367	-1,10	1,75	0	-344	-1,04	1,60
Ostatné dane z produkcie	466	0	-3	-0,66	0,02	0	-2	-0,37	0,02	0	-5	-1,10	0,02	0	-5	-1,04	0,02
Ost. subv. na produkciu	-823	0	5	-0,66	-0,04	0	3	-0,37	-0,03	0	9	-1,10	-0,04	0	9	-1,04	-0,04
Podniky nefinančné	15 712	0	-102	-0,65	0,81	0	-59	-0,37	0,67	0	-171	-1,09	0,81	0	-161	-1,03	0,75
Podniky finančné	5 438	0	-29	-0,54	0,23	0	-20	-0,36	0,22	0	-49	-0,89	0,23	0	-49	-0,90	0,23
Domácností	55 333	0	-305	-0,55	2,42	-88,38	-261	-0,47	2,95	0	-507	-0,92	2,42	-88	-565	-1,02	2,64
NISD	682	0	-3	-0,42	0,02	0	-2	-0,27	0,02	0	-5	-0,69	0,02	0	-5	-0,69	0,02
DPH (D.211)	4 221	0	-28	-0,66	0,22	0	-16	-0,37	0,18	0	-47	-1,10	0,22	0	-44	-1,04	0,20
Dane z dovozu (D.212)	111	0	-1	-0,66	0,01	0	0	-0,37	0,00	0	-1	-1,10	0,01	0	-1	-1,04	0,01
Ost. dane z produktov (D.214)	1 895	0	-13	-0,66	0,10	0	-7	-0,37	0,08	0	-21	-1,10	0,10	0	-20	-1,04	0,09
Subvencie na produkty (D.31)	-513	0	3	-0,66	-0,03	0	2	-0,37	-0,02	0	6	-1,10	-0,03	0	5	-1,04	-0,02
Investície	11 804	0	-88	-0,75	0,70	0,00	-57	-0,48	0,64	-210	-356	-3,01	1,70	0	-145	-1,23	0,67
Zmena stavu zásob	-695	0	5	-0,75	-0,04	0	3	-0,48	-0,04	0	21	-3,01	-0,10	0	9	-1,23	-0,04
Zahraničie	49 509	0	-319	-0,64	2,53	0	-181	-0,36	2,04	0	-522	-1,05	2,49	0	-500	-1,01	2,33
<i>Verejná správa</i>	<i>20 961</i>	<i>0</i>	<i>-126</i>	<i>-0,60</i>	<i>1,00</i>	<i>0</i>	<i>-88</i>	<i>-0,42</i>	<i>1,00</i>	<i>0</i>	<i>-210</i>	<i>-1,00</i>	<i>1,00</i>	<i>0</i>	<i>-214</i>	<i>-1,02</i>	<i>1,00</i>
Spolu	413 836	-126	-2 659	-0,64	21,10	-88	-1 612	-0,39	18,24	-210	-4614	-1,11	22,01	-214	-4271	-1,03	19,92

5. Zhrnutie

Na záver sme vybrali z analýzy najdôležitejšie poznatky, ktoré charakterizujú prejavy a dopady krízy na ekonomiku a jednotlivé inštitucionálne sektory.

Zhoršovanie economickej situácie v SR bolo zaznamenané už počas roka 2008 a v priebehu roka 2009 sa ekonomika SR prepadla na - 4,8%. Na tomto vývoji mali najväčší podiel odvetvia priemyslu, ktorých výroba je závislá od zahraničného dopytu, keď ich pridaná hodnota v roku 2009 klesla o - 19,2%.

Z hľadiska použitia na vývoj HDP malo negatívny vplyv domáce použitie, ktoré sa až - 7.7 p.b. podieľalo na poklese HDP. Čistý zahraničný dopyt, naopak, takmer 2p.b. zmiernil jeho pokles. V domácom dopyte sa prejavila kríza najvýraznejšie v znížení investičných aktivít, keď tvorba hrubého fixného kapitálu sa znížila oproti roku 2008 o - 19,9%. Konečná spotreba domácností prestala rásť v dôsledku určitých obáv a neistoty o budúcom vývoji ekonomiky, a tiež v dôsledku rastu nezamestnanosti. Konečná spotreba verejnej správy spomalila len o 0,6 p.b. oproti predchádzajúcemu roku, keď vzrástla o 5,6%.

V oblasti zamestnanosti sa prejavy krízy odzrkadlili v raste počtu nezamestnaných osôb. Miera nezamestnanosti v roku 2009 dosiahla 12,1%. Hlavný prílev v počte nezamestnaných osôb pochádzal jednak z hromadného prepúšťania zamestnancov v domácich podnikoch a tiež z prítoku osôb, ktoré boli predtým zamestnané v krajinách EÚ. Vývoj nezamestnanosti v krajoch ukázal vysokú regionálnu citlivosť zamestnanosti mimo Bratislavského kraja na ekonomický rast a na krízu vôbec. Kým v Bratislavskom kraji vzrástol počet nezamestnaných v období krízy o približne 10 000, ich počet sa v každom mimobratislavskom kraji zvýšil o približne 20 000. Je to dané najmä regionálnou štruktúrou economickej aktivity, keď v Bratislave sa koncentrujú činnosti, najmä služby, ktorých rozmer je bezprostredne menej citlivý na ekonomickú konjunktúru SR.

Dôsledky krízy sa prejavili aj v celkovom hospodárení inštitucionálnych sektorov.

Vplyv krízy na *sektor nefinančných korporácií* a jeho reakcia v krátkom období jedného roka sa prejavil v prudkom znížení prevádzkového prebytku sektora a v postupnom znižovaní

výdavkov sektora. Neistota ohľadne ďalšieho vývoja výrazne ovplyvnila ďalšie investície do fixného kapitálu, ktoré sa výrazne znížili. Na výsledok hospodárenia stabilizujúco pôsobilo čerpanie zo zásob a krátkodobo aj tvorba zdrojov z odpisov. Sektor v roku 2009 vytvoril vo výslednom bilancovaní prebytok (3,7% HDP).

Reakcia sektora *finančných korporácií* na krízu spočívala predovšetkým v úspore prevádzkových nákladov. Čisté príjmy z majetku boli priaznivo ovplyvnené poklesom cien zdrojov (úrokov) a len postupným poklesom úrokov na existujúcich úverových zmluvách. Nepriaznivo na hospodárenie sektora, naopak, pôsobila znížená úverová aktivita bánk – nižší dopyt aj vyššie riziká a straty. Banky museli čeliť aj odlevu zdrojov – vkladov - podnikov aj domácností. Celkove však hospodárenie sektora v roku 2009 skončilo prebytkom vo výške 1,1% HDP.

Dopad krízy na *sektor domácností* sa prejavil vo výraznom spomalení, až poklese hlavných príjmov z ekonomickej aktivity – najmä zo zamestnania a z podnikania (zmiešané dôchodky). Kompenzačne na úbytok príjmov pôsobil zvýšený príjem zo sociálnych dávok. Reakcia domácností na zhoršenú ekonomickú situáciu spočívala v zastavení rastu výdavkov na konečnú spotrebu, v zastavení rastu výdavkov na investície a v tvorbe úspor. Sektor domácností prvýkrát od roku 2000 vytvoril prebytok vo výške 1,1% HDP.

Dopad krízy na hospodárenie *sektora verejnej správy* sa premietol do rastu deficitu na úroveň - 7,9% HDP. Hlavnými faktormi tohto nepriaznivého vývoja bol na strane príjmov výpadok vo výbere daní a odvodov sociálnych príspevkov, a na strane výdavkov rast konečnej spotreby (najmä medzispotreby a hrubých miezd a platov) a kapitálových transferov z rozpočtu vlády. V období hospodárskej krízy vláda pôsobila stabilizačne pomocou transferov z verejných rozpočtov, ktoré boli významné najmä pre sektor domácností (špecifické opatrenia v oblasti vyplácania dávok v nezamestnanosti, aktívnych opatrení na trhu práce, či v znížení daňového zaťaženia predovšetkým nízkopríjmových a stredno-príjmových skupín občanov), ale aj pre podnikovú sféru. Stabilizačnému pôsobeniu transferov z verejných rozpočtov sa dá pripísať i časť pozitívneho výsledku hospodárenia sektora nefinančných korporácií a domácností .

Celková bilancia *sektora zahraničia* v roku 2009 odzrkadľuje jednak zmeny v domácej ekonomike, v jej jednotlivých sektoroch, ale aj špecifické zmeny ekonomiky voči zahraničiu. V znížení deficitu voči zahraničiu na - 2,4% HDP sa pozitívne prejavilo obmedzenie dovozu, ktorý reagoval na domáce použitie, vrátane čerpania zo zásob, aj na export, tiež znížená repatriácia ziskov. Negatívne pôsobil pokles príjmov zo zamestnania v zahraničí.

Z použitia modelu SAM SR za rok 2005 a 2009 na analýzu možných dopadov hospodárskej politiky v oblasti verejných financií na príjmy jednotlivých účtov (aktérov) ekonomiky vyplynulo, že rovnaké opatrenia nemajú rovnaký efekt v rozličných obdobiach, čo súvisí so zmenou štruktúry vzájomných väzieb v SAM. Vypočítané SAM multiplikátory pri štyroch variantoch simulácií s modelom SAM (v ktorom sektor verejnej správy predstavoval exogénny vektor) ukázali, že najvyššiu účinnosť majú opatrenia vlády zamerané na rast úspor sektora verejnej správy, t.j. na investície. Druhú najvyššiu elasticitu zaznamenalo opatrenie zamerané jednoznačne len na zníženie výdavkov konečnej spotreby sektora. Obidve opatrenia však vyvolávajú aj veľké zmeny v príjmoch zahraničia, t.j. predovšetkým v dovoze. Výdavky do domácností v podobe sociálnych transferov vykazujú najnižší multiplikatívny účinok. Ukazuje sa, že vhodnou kombináciou opatrení, ktoré sa týkajú výdavkov do rôznych sektorov, sa dá dosiahnuť optimálnejšie rozloženie účinkov.

Literatúra

- [1] Hajnovičová, V.: Analýza medzisektorových tokov v ekonomike SR. Pracovné materiály. Prognostický ústav SAV. Bratislava 2005.
- [2] Hajnovičová, V.: Vývoj zamestnanosti v SR v období 1995-2005. Pracovné materiály. Prognostický ústav SAV. Bratislava 2006.
- [3] Hajnovičová, V. Vývoj ekonomiky z pohľadu hospodárenia inštitucionálnych sektorov (v rokoch 2006-2008). Pracovné materiály. Prognostický ústav SAV. Bratislava 2009.
- [4] Správa o sociálnej situácii obyvateľstva Slovenskej republiky za rok 2009. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny.
- [5] Správa o finančnej stabilite 2009. Výročná správa 2009. Materiály NBS Bratislava.
- [6] Návrh štátneho záverečného účtu SR 2009. Ministerstvo financií SR.
- [7] Cardenete, M.A., Sancho, F.: Impact Assessment Using a Social Accounting Matrix. In: 13. International Conference on Input-Output Techniques. Macerata, 2000.
- [8] Sadoulet and De Janvry: Quantitative Development Policy Analysis. 1995.
- [9] Hajnovičová, V., Lapišáková, J.: Národné účty, tabuľky dodávok a použitia, matica sociálneho účtovníctva. Študijné materiály. INFOSTAT. Bratislava 2008.
- [10] Hajnovičová, V.: Input-output tabuľky a SAM za SR a rok 2005. Slovenská štatistika a Demografia. (v tlači). Bratislava 2010.
- [11] Program stability SR za roky 2009-2012. Ministerstvo financií SR. Január 2010.

Summary

The aim of the study is to analyse the impact of financial crisis on the Slovak economy as well as on individual institutional sectors in 2009. Income and capital flows are analysed based on sectoral accounts data for the period 2000-2009.

In the first part of the study the development of the economy in 2009 is reviewed. The production, consumption and income structure of GDP are analysed. Special attention is devoted to the reaction of unemployment on the crisis shock. In the second part of the study financial results of particular sectors are related to the balance on the current and the capital accounts of the respective sector. Sectors - of corporations (non-financial as well as financial), households, general government and the rest of the world – are analysed. In each sector the most important impacts and incidences of crisis were identified.

In the end of the study, the social accounting matrices (SAM) compiled for the Slovak Republic on aggregate level for year 2005 and 2009 were used for the analysing the changes in the economy structure as well as for simulation of different variants of policies, which can induce changes in incomes of sectoral accounts. The stress was done on the sector of general government, which was used as exogenous account in the linear SAM model.

Príloha 1 Tabuľky ku kapitole 1 a 2

HDP výrobou metódou, bežné ceny, mil. EUR

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Produkcia	74 920	81 479	88 110	96 427	101 824	110 695	127 690	142 283	156 891	140 022
Medzispotreba	47 120	50 831	54 853	60 059	61 490	66 890	77 993	86 791	96 088	82 685
Hrubá pridaná hodnota	27 800	30 648	33 257	36 368	40 334	43 805	49 697	55 492	60 803	57 337
Čisté dane z produktov	3 376	3 233	3 549	4 244	4 827	5 510	5 384	6 062	6 204	5 714
HDP	31 176	33 881	36 806	40 612	45 161	49 315	55 081	61 554	67 007	63 051

Príspevok hrubej pridanej hodnoty a čistých daní k rastu HDP, stále ceny, p.b.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hrubá pridaná hodnota	4,4	3,8	3,4	3,9	5,2	8,9	9,5	5,8	-4,1
Čisté dane z produktov	-0,9	0,8	1,4	1,1	1,5	-0,5	1,0	0,0	-0,7
HDP	3,5	4,6	4,8	5,1	6,7	8,5	10,5	5,8	-4,8

Príspevok odvetví k vývoju pridanej hodnoty, stále ceny, p.b.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Pôdohospodárstvo	0,63	0,94	0,30	-0,14	-0,17	0,35	1,10	0,69	0,01
Priemysel	1,90	1,71	4,77	5,85	2,26	7,51	3,99	2,31	-7,37
Stavebníctvo	-0,56	1,07	-0,93	0,45	0,56	1,19	0,81	1,27	-0,42
Ochod,hotely,reštaurácie, doprava	1,88	-0,51	1,47	0,52	1,81	-0,01	2,69	2,18	-1,38
Pridaná hodnota spolu	4,95	4,19	3,78	4,42	5,87	10,13	10,67	6,51	-4,57
Finančné sprostredkovanie a nehnuteľnosti	-0,01	1,31	-1,30	-0,23	0,39	1,63	1,16	0,63	0,97
Verejná správa, školstvo, zdravotníctvo a ost. služby	1,11	-0,33	0,24	-1,12	1,06	0,49	1,29	-0,35	1,16

Výdavková skladba HDP, stále ceny roku 2000, mil. EUR

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Konečná spotreba domácností	17 316	18 300	19 336	19 647	20 489	21 825	23 105	24 707	26 216	26 280
Konečná spotreba NISD	284	261	276	304	386	399	435	430	475	478
Konečná spotreba verejnej správy	6 279	6 620	6 820	7 111	6 907	7 176	7 870	7 875	8 355	8 825
Tvorba hrubého fixného kapitálu	8 042	9 084	9 100	8 856	9 280	10 908	11 919	12 997	13 122	10 511
Zmena stavu zásob	58	341	450	-161	788	811	513	641	1 157	-655
Tvorba hrubého kapitálu	8 100	9 425	9 550	8 695	10 068	11 720	12 431	13 639	14 279	9 855
Domáci dopyt	31 980	34 606	35 981	35 757	37 850	41 120	43 841	46 650	49 325	45 438
Vývoz	21 964	23 484	24 715	28 654	30 767	33 832	40 921	46 771	48 241	40 548
Dovoz (-)	-22 767	-25 827	-26 952	-28 955	-31 365	-35 236	-41 510	-45 334	-46 741	-38 052
Zahraničný dopyt	-803	-2 343	-2 237	-301	-598	-1 404	-589	1 437	1 500	2 495
HDP	31 177	32 263	33 741	35 352	37 140	39 612	42 979	47 501	50 267	47 864

* stále ceny k roku 2000 vznikli reťazením medziročných objemov, preto súčet komponentov HDP sa nerovná objemu HDP

Príspevok jednotlivých zložiek HDP k tempu rastu HDP, stále ceny (%)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Konečná spotreba domácností	3,2	3,2	0,9	2,4	3,6	3,2	3,7	3,2	0,1
Konečná spotreba NISD	-0,1	0,0	0,1	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0
Konečná spotreba verejnej správy	1,1	0,6	0,9	-0,6	0,7	1,8	0,0	1,0	0,9
Tvorba hrubého fixného kapitálu	3,3	0,1	-0,7	1,2	4,4	2,5	2,5	0,3	-5,2
Zmena stavu zásob	0,9	0,3	-1,8	2,7	0,1	-0,8	0,3	1,1	-3,6
Tvorba hrubého kapitálu	4,2	0,4	-2,5	3,9	4,4	1,8	2,8	1,3	-8,8
Domáci dopyt	8,4	4,3	-0,7	5,9	8,8	6,9	6,5	5,6	-7,7
Vývoz	4,9	3,8	11,7	6,0	8,3	17,9	13,6	3,1	-15,3
Dovoz (-)	-9,8	-3,5	-5,9	-6,8	-10,4	-15,8	-8,9	-3,0	17,3
Zahraničný dopyt	-4,9	0,3	5,7	-0,8	-2,2	2,1	4,7	0,13	1,98
HDP	3,5	4,6	4,8	5,1	6,7	8,5	10,5	5,8	-4,8

Dôchodková štruktúra HDP, bežné ceny, %

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Odmeny zamestnancov	40,7	39,7	39,6	38,8	36,8	37,2	36,7	36,3	36,4	38,9
Čistý prevádzkový prebytok	10,8	11,3	9,1	9,7	12,8	11,4	14,2	15,7	15,7	10,1
Čisté zmiešané dôchodky	17,9	19,3	19,5	19,3	19,1	19,6	20,1	20,6	21,7	22,4
Čisté dane na produkciu	10,0	9,2	9,9	10,3	10,0	10,7	9,5	9,6	8,6	8,5
Spotreba fixného kapitálu	20,7	20,6	20,7	20,5	19,7	19,3	18,2	17,0	17,0	18,8
Hrubý domáci produkt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Nezamestnanosť v SR podľa vzdelania, tis. Osôb

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Základné a bez vzdelania	95,7	101,1	100,3	106,4	115,5	116,2	99,9	85,5	72	66,3
Nižšie stredné	218,1	226,5	215,8	194,3	199,6	169,8	142,7	113,9	98,2	127
Úplné stredné	157,1	167	157,9	143,7	147,3	124,2	98,7	78,2	73,3	113,2
Vysokoškolské	14,3	13,4	12,8	14,7	18,3	17,2	12,2	14,3	14	17,7
Spolu SR	485,2	508	486,8	459,1	480,7	427,4	353,5	291,9	257,5	324,2

Nezamestnanosť podľa krajov (tis. osôb)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Bratislavský kraj	24,4	28,2	28,7	22,8	27	17,1	14,4	14,1	12,4	16,3
Tŕnavský kraj	44,7	51,4	45,7	37,1	36	30,1	25,4	18,7	18,3	27,5
Trenčiansky kraj	44,1	39,8	33,1	27	25,4	23,9	21,2	16,7	13,9	21,4
Nitriansky kraj	69,8	79,4	79,9	81,1	71	61,4	45,1	37,4	31,7	45,7
Žilinský kraj	61,4	63,3	57,8	57,1	57,9	50,3	39,4	33,6	25,9	35,4
Banskobystrický kraj	69,6	73,4	82,2	76,9	86,8	77,6	68,6	64,9	59,5	59,8
Prešovský kraj	80,1	83,1	73,3	74,1	85,4	80,1	68	51,7	48,7	62,4
Košický kraj	91,1	89,3	86,2	83,1	91,3	87	71,3	54,7	47,2	55,8
Spolu SR	485,2	507,9	486,9	459,2	480,8	427,5	353,4	291,8	257,6	324,3

Kapitálové transfery v sektore verejnej správy, mil. Eur

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Kapitálové transfery prijaté</i>	32	36	42	9	75	1	17	117	21	174
z toho kapitálové dane	8	8	9	8	4	1	0	0	0	0
investičné dotácie	7	4	25	1	0	0	0	93	0	153
ostatné kapitálové tran	17	24	8	0	71	0	17	24	21	21
<i>Kapitálové transfery platené</i>	2 964	748	1 301	270	248	843	612	593	920	1 395
z toho investičné dotácie	149	164	223	118	167	378	464	522	631	955
ost. kapitálové transfery	2815	584	1078	152	81	465	148	71	289	440
<i>Čisté kapitálové transfery</i>	-2 932	-712	-1 259	-261	-173	-842	-595	-476	-899	-1 221
<i>Podiel na HDP (%)</i>	-9,4	-2,1	-3,4	-0,6	-0,4	-1,7	-1,1	-0,8	-1,3	-1,9

